

ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

PLASTOVY SHLIAKH

Видає Головна Пластова Булава

Виходить двічі в році

Липень-грудень

ч. 69

July-December

Редакція: Mrs. Olha Kuzmowycz, 221 Fire Island Ave., Babylon,
N. Y. 11702, USA Tel.: 516 669-3124

Адміністрація: 2199 Bloor St. W., Toronto, Ont. M6S 1N2
Tel.: (416) 769-7855

Редакційна Колегія:

пл. сен. Ольга Кузьмович, Дарія Мосора-Франкен, Іван Головінський,
ст. пл. Марта Зелік, ст. пл. Олесь Лабунька.

З М І С Т

надрукований на 3-ій сторінці обкладинки.

Статті підписані прізвищем, псевдонімом або ініціалами автора в-
словлюють погляди автора, які не завжди збігаються з думками редакції
чи пластового проводу. Редакція застерігає собі право справляти мову, як
теж часом скорочувати незамовлені надіслані статті та відсилати авторам
до зміни ті листи чи дописи, які — на думку редакції — могли б бути для
когось образливі.

Річна передплата: 10 дол. ЗСА, або їх рівновартість.

Просимо своєчасно повідомляти нас про зміну адреси.

Журнали, які повернуться не з вини адміністрації, висилатимемо вдруге
на нову адресу тільки за доплатою одного доляра від посилки.

PLASTOVY SHLIAKH — a Ukrainian Magazine,
2199 Bloor St. West, Toronto, Ontario, Canada — M6S 1N2

Printed by KIEV PRINTERS LTD. — 2466 Dundas St. West, Toronto, Ont., Canada M6P 1W9

ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

ОРГАН
ПЛАСТОВОЇ ДУМКИ

Торонто — Канада

ч. 69

липень-грудень

Редакційна стаття

ВІТАЄМО ДРУГА ЯРА ГЛАДКОГО З ЙОГО 75-РІЧЧЯМ

Якось так складаються обставини, що в останньому числі
«Пластовий Шлях» містить не один, а декілька некрологів і
прощань з визначними пластунами в кожному своєму числі,
і цей факт не настроює ані редакцію, ані читачів особливо по-
гідно.

Тому з такою приємністю й радістю ми підготовляли
число «Пластового Шляху», яке саме даємо нашим читачам
у руки.

Воно присвячене тому пластовому провідникові, якого
ім'я ти не найсильніше зв'язане з поняттям «Пласт», який
вже тепер за життя став для цілих пластових поколінь леген-
дою і якого вітаємо якнайщиріше з його 75-річчям народження.

На весні цього року ми святкували ці рідкісні роковини
враз із Ювілятом — другом Яром Гладким у привітних при-
міщеннях «Союзівки», де вже стільки разів зустрігалися ми
з ним при нагоді різних крайових чи загальних з'їздів. «Сою-
зівка» — ця українська оселя — зв'язана у більшості актив-

них пластунів із споминами нарад, відправ, довгих дискусій на актуальні пластові теми, палких суперечок із погуттям втому, від недоспаних ногей і безконечних годин, переведених на зборах.

Тим разом ми — пластуни — зустрілися, щоб відзначити 75-річчя нашого друга пл. сен. Яра Гладкого і привітати його в силі та здоров'ї серед нас, подякувати за всі ці довгі роки його праці для Українського Пласту. Ця зустріч така інша від усіх, що ми їх досі пережили, залишила у нас незатерте враження і погуття цієї моральної сили та тривкості, що їй і досі незмінно передає нам друг Яро.

Про її перебіг подаємо на іншому місці цього зисла.

Але присвячуємо його пл. сен. Ярові Гладкому, містимо спомин його друзів «Чорноморців» із спільного пластування, як також передруковуємо одну із зисленних статей, що їх містить пл. сен. Я. Гладкий на сторінках ідеологічного журналу «Вогні», який виходив весь час дії тайного Пласту.

Саме в тих роках, аж до вибуху Другої світової війни, пл. сен. Я. Гладкий був найбільшим заборолом тайного Пласту, оголював т. зв. Пластовий Центр та був ідейним провідником пластової молоді, що залишилася й яка пізніше вступила в ряди тайного Пласту.

Він був другом, але й найвищим авторитетом, якого поважали, але й боялися, якого наказ був святим, а його похвала найвищим признанням. Дивно, що сьогоднішня пластова молодь, вивчаючи історію Українського Пласту до пластових проб, так мало має знання саме про цей відтинок його історії, що його творив своїм життям пл. сен. Яро Гладкий. В тих роках він не був лише «Чорноморцем», відданим своєму куріневі та пропаганді морського пластування, як бувало перед 30-им роком. У роки тайного пластування, коли більшість із провідних пластунів відійшла від праці, або з уваги на небезпеку, яка при веденні тайних гуртків та куренів існувала, або з інших причин, Яро Гладкий і Цьона Палійв були тими, які провадили правильно й впевнено випробувану групу тайних пластунів у дальшу мандрівку до Великої Метви. Вели вони її також у бурхливі роки Другої світової війни аж до нового розцвіту в переселенських таборах.

Після відновлення Українського Пласту, Яро Гладкий був Головним Комендантом Пластунів, а відтак головою Голов-

ної Пластової Булави і Головної Пластової Ради, змінюючись на тих двох постах упродовж довгих років. Саме на пості голови Головної Пластової Булави він з групою давніх відданих пластової праці друзів із пл. сен. А. Фіголем на голі підготував і перевів першу сесію Пластового Конгресу Другого, яку попередив цілий ряд семінарів, доповідей та так характеризував для кожного пластового діла, до якого Яро береться, ґрунтовна і всебічна підготовка.

Ось ми заторкнули побіжно деякі моменти із довголітньої безперервної праці нашого друга Яра для Українського Пласту. Стисати цілу свою пластову діяльність він повинен сам, бо ніхто краще за нього її не знає. Але навіть без знання цих усіх дат і фактів, усіх постів, які він займав та усіх завдань, які він упродовж довгих років виконав, одне залишається певним: Яро Гладкий і Пласт є так пов'язані зі собою, що ніякий знавець вузлів не може їх розділити.

Тому не диво, що вітання друга Яра із його 75-річчям, Назальний Пластун заявив: «Сьогодні я — Назальний Пластун — стаю перед Тобою на струнко — бо Ти, Яро, — це Пласт!»

Станьмо ми усі також на струнко перед нашим Другом і привітаймо його із 75-річчям нашим спільним і так дорогим привітом:

«СИЛЬНО! КРАСНО! ОБЕРЕЖНО! БИСТРО!»

Наша емоційність, наш політично-руйничий занадто чуттєвий темперамент, може стати неоціненою творчою силою, коли ми його шкідливі політичні наслідки надолужимо організованим і сталим вихованням у наших людях від ранньої молодости... розуму та волі. Бо ця наша емоційність, якої не можна набути в жадній школі, при розумі, логіці, пам'яті й волі, які відповідною школою збільшити можна, дозволить нам нашою запальністю, буйною творчою імогінацією і великою пристрасністю зробити в короткий час те, що інші нації, з холодним і нечутливим темпераментом, потребували б багато більше зусиль, і багато більше часу.

Вячеслав Липинський

З пластового життя

Д-р Л. Макарушка

ДРУГОВІ ПЛ. СЕН. НЕРІВН., ЯРОВІ ГЛАДКОМУ ЧМ.-“ОРІОНОВІ”, “МОРСЬКОМУ ВОВКОВІ”, У 75-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДИН

Здається, що так недавно, а вже минуло 54 роки від часу, коли ми були разом у пластовому водному таборі 10-го Куреня УСП “ЧОРНОМОРЦІ” у Монастирку над Дністром в Україні. Там я зустрів Чорноморця Яра, студента техніки, члена таборової Команди, одного з тих пластунів, яких ми називали 100 відсотковими, а на добавок до його пластового псевда “ОРІОН”, ми додавали “Український Гейрі Купер”, мірою того славного фільмового артиста, що його молодечість, завзятість, твердість, випростовану поставу й завжди усміхнене обличчя ми подивлялися на екранах кін. А Яро справді його нагадував... Ми залюбки слухали його лекцій з картографії та подивлялися на карті, причепленій до дерева на таборовій поляні, незнані мандри Дністра, карпатські верхи й полонини, розділені лінією границі між Західньою Україною — окупованою Польщею, і Карпатською Україною — окупованою Чехо-Словакчиною, що ми бачили під час наших мандрівок, 16-ки гуртка “Тури”. Яро заедно повторяв — ця гранична лінія тимчасова. І ця гранична лінія була злита кров’ю Карпатських Січовиків у 1938-ім році, між якими був і Чорноморець Роман Шухевич — як поручник Шука... І знову ту граничну лінію відновили мадяри, а сьогодні Україна і Карпатська Україна окупована червоним московським військом. Ми віримо, що та кож тимчасово.

Життя в таборі було цікаве — життєрадісне. Вправді від важких весел та неповторних човнів, носили ми великі мозолі на долонях, але залюбки плавали й нуркували. Яро був одним з перших у змаганнях, а друг Полотнюк ЧМ.-“Ойген” був най-

кращим стрільцем. (Його німці розстріляли, як надлісничого в Микуличині за допомогу УПА). Вставали ми рано о 6-ій годині, але не дуже любили примусові купелі у холодних водах Дністра, що часто був у мряці. Не обходилося і без пригод. Одного ранку наш друг Ластовецький, Ч.М., теперішній Голова головної управи ОУА “Самопоміч” в Нью-Йорку, загубив окуляри на глибокій — близько 4 метри — воді. Яро порадив нам під час дозвілля по обіді нуркувати і знайти окуляри на дні ріки. Але це не було легко. Ми йшли яких 20 метрів вгору бистрини, в одному місці ми нуркували, але окуляри знайшли аж другого дня. Під час тих розшуків надійшов старий дядько з поблизького села, бо хотів подивитися на “паничів”. Якийсь час приглядався, а далі питає:

— Паничі, а чого ви так ходите під воду?

На це друг Полотнюк відповів жартом:

— Шукаємо за одним, що впав у воду...

— А може, не дайбо, втопився і вода його знесла...

— Ні! Лежить на дні...

— То тягніть скорше, може ще врятуєте!

— Та він вже другий день у воді...

— Е, паничі, з вами чорт не договоривбися...

— То правда. Один вже пробував і тепер лежить там під деревом...

— Але! Піду, подивлюся...

Іду за дядьком — а він тихенько підійшов до “Лісового Чорта”, що звихнув на прогулянці ногу й тут підліковував, а тоді спав. Дядько відкрив коц з долини, а то одна нога в черевіку, а друга завинена бандажем. Дядько перехрестився, наклав скоро ноги, а тоді відкрив голову і побачив на рукаві відзнаку Л. Ч. — чорта. Ще скорше наклав і каже:

— Я так і знав. Ногу з копитом зав’язав, бо то справді чорт... Я краще піду додому. А ви, паничі, спровадьте отця, щоби покropив свяченою водою...

Ходили ми два рази на студентські вечірні до Городенки під проводом Яра, де робили “добре враження” і приносили до табору понад 100 котильйонів, а нас було тільки 10. Комітет дав нам кіш квітів на рекотильйон і всі були задоволені... Чорноморці мали завжди “попит”. Відвідували ми в тім часі о. Лабача в Оліві-Королівці, де були гарні доні панночки Марта й Оленка.

Наші ватри були не тільки цікаві, але й повчаючі. Звичайно, польська поліція дуже хотіла знати, про що в нас говорилося на ватрах. Раз поперебиралися за сільських парубків і підслухували в поближких корчах. Одного вечора ми зробили “алярм” і зловили трьох, і дещо їх потурбували та відібрали охоту підслухувати. Наш Гейрі Купер асистував проф. Северинові Левицькому — Верховному Пластунові під час відвідин у таборі, а також Провірній Таборовій Комісії Пласту, що залишила в Льогу ЧМ Табору в Монастирку такі знаменні нотатки:

“Коли хто зневірюється у нашу майбутню перемогу, хай приїде на день чи два до “Чорноморців” у їхній Табір.

27-го липня, 1929 р. д-р В. Вербенець”.

“Сьогодні, приглядаючись водному таборові, пригадався мені один момент з року 1918-го, момент, коли я прочитав в часописі на чужині, що на чорноморській фльоті вивішено синьо-жовті стяги. Це був один з найкращих моментів того світлого часу. Сьогодні мав я подібне враження — мені здавалося, що дивлюся на початок сили української держави — на зав’язок її фльоти...

25-го липня, 1929 року”.

На фестин до Товмача таборовики ходили пішки. Як відділ пластунів, презентувались ми дуже добре, може “за добре”, бо у 1930-му році польська влада Пласт розв’язала. Нас обсервували гуцули на фестині, а один підійшов і сказав:

— Придивляюся до паничів, що в мундурі і з гризубами на шапках, і знаєте васькову дисципліну. І хочь не виджу у вас крісів, але ци не є ви Січові Стрільці? Єк так, то я твердо вірю, що буде вільна Україна!

Тоді вівкнув і пішов в присюди.

10-ий Курінь УСП “Чорноморці” склав іспит громадської та політичної зрілості, бо в часі Другої світової війни і опісля, 20-ох членів віддало життя за друзі своя у нерівній боротьбі з наїзниками за Самостійну Українську Державу.

Осталось кількох ЧМ., щоби нести прапори з гаслом “Чорне Море — Українське Море”, та працювати для кадр молодшого покоління. Між ними Оріон, як член Проводу Пласту, Голова Головної Чорноморської Ради і друг, що все з нами.

В імені всіх друзів бажаю Оріонові **ВСЬОГО ДОБРА, БАГАТО СИЛ І ЗДОРОВ’Я НА МНОГІ, МНОГІ ЛІТА!**

СКОБ!

Філядельфія, червень, 1983 р.

ДОБРОГО ВІТРУ!

ЯКІР, ЧМ.

пл. сен. Любомир Гевко, ЧМ

МІЙ СПОМИН ПРО ЯРА

Яро вже тоді був майже легендою — принайменше для нас — юнаків, коли я його пізнав на початку 1947 року.

Я був курінним 5-го куреня УПУ-ів ім. Федя Черника в Міттенвальді. Саме закінчував гімназійну матуру і як 18-літній юнак приготувався до започаткування своїх університетських студій в Мюнхені.

Отець Богдан Ганушевський, або як ми його тепло називали “отець Боган”, знаний пластовий і духовний провідник, говорив зі мною кілька разів про те, щоб започаткувати гурток або курінь старших пластунів “Чорноморців”.

На еміграції вже існував курінь пластунів сеніорів “Чорноморців”, але куреня старших пластунів ще не було.

Мова була також про організування цілої ділянки морського пластування, яка в світовому скавтінгу була вже від років добре поставлена, а у нас, головно на еміграції, ще чекала на своє започаткування. До речі — вияснив нам “отець Боган” — Бейден Поуел, основник скавтінгу почав своє пластування ще перед офіційним започаткуванням скавтінгу, плаваючи малим хлопцем сам на маленькому вітрильникові. Про те Бі-Пі часто писав і згадував, що це були найприємніші спомини з його юности.

Ті наші розмови з о. Боганом зосереджувались над потребою започаткування морського пластування в Українському Пласті та над способами підшукування відповідних юнаків, з якими ми могли б почати морське пластування й підготовку до старшого пластування та евентуальне їхнє вступлення до “Чорноморців”. Також дискутували ми про організацію спершу може Самостійного Гуртка УСП-ів — “Чорноморці”, а як буде більше юнаків, перетворення цього гуртка в курінь.

І ось саме отець Боган порадив мені, щоб, як буду в Мюнхені в справі своїх студій, вступити при тій нагоді до канцелярії пластової централі і відвідати “Головного Чорноморця” Яра Гладкого.

Яро був тоді членом Головної Пластової Старшини, не пригадую собі точно його офіційного титулу, але, здається, саме в тому часі був Головним Комендантом Пластунів.

Факти вже трохи припали порохом історії і тяжко пригадати всі деталі нашої першої зустрічі. Та точно пригадую собі цей момент, коли я увійшов до канцелярії Головної Пластової Старшини і мене покликали до кімнати Яра, я вперше його побачив. Пам’ятаю високу, струнку постать середнього віку пластового провідника-скавтмайстра, про якого я так багато чув, але ніколи його особисто до того часу не мав щастя пізнати, зробив на мене сильне враження.

Він стиснув мені кріпко ліву руку — “Скоб! Пане товаришу” (так тоді пластуни говорили до себе) — “Прошу, сідайте”. Ми сіли і Яро зачав мені розповідати дещо про “Чорноморців”. Я був здивований тим, як багато він знав про мене — це мабуть від о. Богана, який напевно згадував йому в листах про наші посередні розмови щодо організації “Чорноморців” із старших пластунів.

Я з великою цікавістю слухав його оповідань про пластову працю, плавби та іншу діяльність, що її майже 20 років скоріше виконали в Україні тодішні старші пластуни. “Чорноморці” — хлопці, що були тоді приблизно в моєму віці.

Він розказував мені про водні табори в Монастирку над Дністром, про запал, який вони мали в своїх серцях для пластової ідеї, яка в тому часі була в початках свого існування — і про труднощі, які вони мали від польської влади.

Я був заскочений і захоплений успіхами, які вони мали, вирядом, який вони придбали, включно з моторівкою, яка в ті часи була дійсно надзвичайним досягненням. Яро оповідав мені коротко про пригоду, яку мали “Чорноморці” під час посвячення цієї моторівки. Свято відбувалось на басейні — і ясна справа — як звичайно буває з моторівками, не хотіла застартувати тоді, коли мав відбутися акт посвячення. Я не знав ще тоді, що історія з моторовими човнами, які не хочуть стартувати в критичних моментах, про яку Яро мені розповідав, буде початком численних моїх власних, подібних переживань, які

я часто опісля особисто переживав, вже ставши “Чорноморцем” і будучи організатором морських таборів і плавб.

Дальших деталей нашої розмови не пригадую, однак ніколи не забуду того першого враження нашої зустрічі, коли Яро, стискаючи мені руку, подивився в очі, а я відчув в його очах цей вияв надзвичайної сили волі. Сили, яка уможливила йому присвятити себе ідеї Українського Пласту, яка проміювала від нього на мене, і як я пізніше побачив, також на інших, що з ним співпрацювали й усіх захоплювала і поривала до праці для Пласту.

Вернувшись назад до табору в Міттенвальді, і вже як абітурієнт гімназії, я разом з членами мого юнацького гуртка “Беркут”, які майже всі закінчили гімназію в тому самому часі зі мною, пірнули в діяльність організування Чорноморського Самостійного Гуртка, який опісля в ЗСА перемінився на добре відомий 25-ий курінь УСП “Чорноморці”. Ми почали видавати перше українське пластове морське видання під назвою “Бібліотека Чорноморця”, приготували й перевели ряд Міжкрайових вишкільних курсів для впорядників морського пластування, як рівнож вишкільних курсів — водних таборів на ступінь морських пластунів-гребців, тобто пластунів розвідувачів у морському пластуванні. Отець Боган був нашим невідступним і незаступимим ідеологом, промотором та інспіратором. Його невичерпний запал і невичерпна енергія полонила нас всіх і запаливала до праці.

Ми придбали 8 веслярських човнів, включно з моторовим човном і вітрильником і зі запалом шукали інформації з морського пластування з таких джерел, як “Sea Scout Manual” та інших яхтових та мореплавних видань. Ми всі вміли по-німецькому і тому перекладати матеріали з німецьких джерел не було нам важко. З англійського однак — це була інша “пара кальшів”.

Ніхто з нас по-англійському не вмів і треба було зі словником в руках іти слово по слові та старатися догадуватися значення змісту. Деякі переклади виходили такі кострубаті, що ми самі сміялися з них, тоді йшли до одного з наших професорів англійського і просили про допомогу.

Моя наступна зустріч з Яром, яку я собі точно пригадую, була в часі, як я був членом булави Міжкрайового виш-

кільного курсу на острові "Велика Береза" в Баварії в 1947 році, на якому Яро був комендантом.

Я ніколи перед тим не був в таборі, де Яро був комендантом. Можу запевнити всіх, що ті пластуни, які мали щастя бути в такому таборі з Яром, ніколи такого табору не забудуть. Цей курс-табір був мабуть для мене більше інспіруючий і мав більший вплив на моє пластове виховання, вишкіл і формування світогляду, та більше вплинув на хід мого дальшого пластування та рівень моєї пластової праці, як все моє попереднє пластування. Булава табору була підібрана Яром самостійно. Кожний член булави був вибраний тому, що мав якусь спеціальність, або виїмкову здібність, яка була для Яра важлива для виконання його програми.

Пригадую, Яро, звичайно, їв разом з булавою при великому округлому "столі" (коло на траві, обсажене довкруги каменями). Ми йому збудували "капітанське крісло" (що опісля стало традицією на всіх морських таборах) в спеціальному піонерському стилі. Під час обіду завжди ішла приємна дискусія з членами булави на різні теми. Яро дуже часто розповідав нам пригоди і переживання з його власного досвіду, з його раніших років пластування в Україні. Для нас, тих, що покинули Україну підлітками, коли Пласт вже не існував, його оповідання були надзвичайно цікаві і мали на нас будуючий вплив. Яро розповідав нам часто спільні пригоди з Романом Шухевичем, Головним Командиром УПА з часів, як Шух був старшим пластуном—"Чорноморцем". Хоч тут не місце переповідати ті пригоди, про які він нам розказував, як пригадую їх собі, бо вони мали на нас сильний ідейний вплив. Особи в його розповідях були для нас живим прикладом, на якому ми — молоді старші пластуни — могли взоруватися.

Ось так я коротко змалював дві картини моїх зустрічей з Яром, які мали на мене, як юнака, тривкий вплив. Я певний, що є десятки, а то і сотні пластунів, які могли б описати багато подібних споминів про Яра і про те, як їхні зустрічі з Яром й праця з ним мали на них особливий вплив.

Для мене і для багатьох інших Яро вже в 1947 році був легендою і він залишиться таким для нас назавжди.

Йонтек, ЧМ.

ОДНА МАЛЕНЬКА ПОДІЯ...

Це була не перша моя зустріч із Яром. Але була вона одною з тих, коли я почав його дійсно пізнавати як пластуна й людину та брати собі за приклад.

Було літо 1947 року. У нашій пластовій станиці, в Міттенвальді, кипіла підготовка до Ювілейного Свята Весни в 35-ліття Українського Пластового Уладу.

Десь один або два дні перед початком ЮСВ я дістав доручення піти в місто, на залізничну станцію, щоб зустріти там пластунів, які мали приїхати на Свято Весни з Міжзонального Вишкільного Курсу на Великій Березі, та привести їх до табору. Я пішов радо, тим більше, що між приїжджими був мій старий друг ще з віденських часів, Іко Степура.

Заїхав поїзд і з вагонів висипалися пластуни. Швидко стали в ряд, щоб почати свою мандрівку пішком на місце таборування. Крім запакованого наплечника зі своїми речами кожний мусів ще нести приділену частину загального таборового виряду. Я зовсім без надуми взяв від Іка його додатковий баяст (не пригадую вже, що це було: можливо, полеве ліжко, а може щось інше), щоб йому допомогти. Але це добачило бистре око Яра Гладкого, коменданта МВК.

— Друже, — звернувся він до мене спокійним, але рішучим голосом. — Кожний таборовик дістав завдання, яке він мусить самостійно виконати. А ти маєш своє, зовсім інакше доручення. То ж віддай йому те, за що він відповідає, й не заважай йому виконати одержаний наказ.

Одна маленька подія... Але вона оживає в моїй пам'яті під час кожної з моїх зустрічей з Яром. А їх було після того ще багато-багато.

25. II. 1983.

"Усі блага й радощі життя створюються працею, і тільки працею. Без праці не можна чесно жити. Народ учить: хто не працює, той не їсть. Ледар, дармоїд — це тругні, що пожирають мед працюючих бджіл".

Василь Кархут

МАНДРІВЦІ СТЕЛИТЬСЯ ДОРОГА*)

— Чи пам'ятаєш, сопутнику наш, просторові визов? —
Це було влітку. Дужа молодість була, як вогонь завзя-
тя! Нас заманили: Великий Шлях-батько і Пригода-мати: Гарту.

— Ти тямшиш? —

Моменту народин себесвідомої сили не забувається ніко-
ли!

Я, — виразно бачу Тебе...

і схиленим під напором весла...

і похиленим під вагою наплечника...

все з усмішкою на лиці...

а за Тобою сотні таких, як Ти, — на мандрівці до
мети — до успіху початого діла:

пластунів!

Мусліновим серпанком піднімався нарічний туман — не-
мов занавіса. В чагарнику завмирили переливи соловія; заля-
щали останні їхні трелі — і згасли.

Усміхнений будився соняшний ранок. Позіхнув леготом,
промив росами очі — і мов застиг у жемчужному сьйві опер-
лених трав, наче заслухався:

— Що це?..

Зично продзвеніла сурма в таборі: "готовся!" (Там над
рікою, де біліють три шатра і де хвилі колишуть два човни на
собі).

Пластуні просипляються. Вихиляють на світ голови, про-
тирають жмурені очі...

За хвилию вправляють. Кубловищем лискучих вужів під
гладкою шкірою пружаються їхні м'язи. Бурхливою хвилею ки-
пить радісне життя!

І в купіль! Задихуючись від розкоші, плавають, порска-
ють — а ріка пестить бронзові їхні тіла: колисанковою...

*) Зі збірки "На Мандрівці", Львів 1930 р.

Снідання. І звивають табор, як не було. Кожний зайняв
вже в човні своє місце.

— В дорогу!

Заперлись на веслах і човни підірвались до лету — мов
птахи. А сонце назустріч їм клало на воду гарячі, мерехтливі
блиски...

Голуба глибочінь. Над нами і під нами — небо. А по ньо-
му пливе хмарка, мов лебідка біла.

Сонце припікає...

Тільки весла хлюпочуть і подихає пахощами скошених
трав. Пластун Зорук розпластався на критім переднім чардаку
лодки — відпочиває.

По тілі благою передишкою по двогодинній праці вес-
лом, розлилась втома.

Безвладдя відпочинку клеїть повіки, а з поза них випов-
зують мерехтливі образи.

Це пливе спомин...

Вбрав перший раз пластовий однострій.
Почувається в ньому незвичайно бадьоро.
Видається, що переріс всіх стрічних на цілу голову.
Ось маршує з гуртком. Здається, що всі звертають тіль-
ки на нього увагу.

І старається машерувати, якнайкраще. Чує внутрішній
приказ: голова догори!

На прогулянках і в пластовому таборі гартується його
воля.

Згодом видається і праця не такою то дуже важкою, як-
що перемогти труд, якщо накинута собі волевий приказ:

видержати!

І закасавши рукави — випередити інших.

Тоді почуває повну радість життя:

з перемоги!

Стає йому тісно і душно.

Тужить за простором.

Іде на мандрівку.

Бір нагадує йому боєвих пісень весняного пробудження,
гону, росту, — а листя грає гимни сонцю.

Нетри показують йому тайни боротьби на смерть і жит-
тя — за існування.

І перемогу сильнішого...

Над його летовищем не раз гугає пострах лісу — пугач,
повз нього ледве спостережною тінню просмикується лис — хи-
жак, на лови...

На життєву гру, в якій ставкою життя.

Там віднаходить: віру у власні сили.

А в горах...

По довігм труді добуває верх, гордо розглядається по
нижчих верхах — довкола.

Уходзвінкою тишиною обзирається дика самотність.

Долом куряться гори. Сам верх наче в хмарах.

Обдуває його гострий вітер шпилів, наповнюючи легені
нестримним бажанням лету...

Тут віднаходить: прагнення Великого...

... Волі...

І гаряча кров юнака розпірає виски ломотом.

Шугає відповіді на питання, що гостро зарисовуються на
його життєвому горизонті:

Відвічне: "бути, не бути"...

Як стати потрібним, корисним?

— На зміну! —

Короткий, тихий, але виразний, сталевий приказ підірвав
його на ноги, немов розбудив.

Присли спомини, квале умучення!

Обов'язок!

Міцними руками охоче похватив весло.

З неба сонце сміялось промінням...

Тої ночі падав дощ. Монотонно бубонів по плахтах шатер.

Мені снився незнаний піонер, що до смерти не випус-

тив зброї з рук — чи це був меч, чи плуг, чи скрижалі громад-
ського робітника.

Та вмів одну зброю перекувати на другу, залежно від
потреби, щоби бути усе на фронті.

Звідусіль підбадьорююче промовляли до мене тіні поко-
лінь, окрилених бажанням Великого — предків:

Гомоном рідної Матері — Землі:

— "Не дайте Її на поругу!" —

В мені росла міць, щоби гідно стати на зміні.

По півночі дощ ущух. Було сиро і тьмяно.

Кругом сповхували зрадливі багонні вогники.

А ми в нетерплячому очікуванні Великого Світила (Воно
прийти мусить!..) розпалили велику, теплу пластову ватру...

Всі почували, що їхні думки пливуть одним, спільним
руслom, що їхні серця вдаряють одним, спільним ритмом.

А в осередку була ватра — і відтіль йшов тихий голос
їхнього провідника:

— Остання ватра!

— Прийшов час розстання!

— Незабаром кожний з нас поверне до свого зайнят-
тя, у сірій будень життєвого змагання.

— Ми розійдемося!

— Та кожний з нас візьме з цієї ватри одну іскру живо-
го вогню — і заховає її глибоко у серці.

— І по відблиску в зіницях — жевріючої іскри, пізнає-
мо себе: стрічні, в товпі, — та з довір'ям простягнемо брат —
братові дружню лівицю.

— Розгориться ця іскра святим вогнем завзяття, коли
нас завізе Батьківщина сповнити обов'язок.

— Спалить соромом наші лица, якщо подамося бодай
на крок з зайнятих становищ.

— Опромінить видивом здійснення ідеалу останній шлях
тих, що поляжуть — "на зміні". —

Вогники повзали. Осідала поломінь.
Жеврів жар!
Заки покриє його паполома сірого попелу, брали іскри.
Іскри, що мали бути їм живою ватрою... аж до найближчої Зустрічі...

“Вогні”, травень-червень 1936 р.

НАШІ ВТРАТИ

В ПАМ'ЯТЬ д-ра ВАСИЛЯ КАРХУТА, українського патріота лікаря, пластуна та письменника

Посереднім шляхом прийшла до нас сумна вістка зі Львова, що ще 9-го жовтня 1980 р. помер відомий лікар, пластун та письменник д-р Василь Кархут. З інформації його сестринки мгр. Володимири Кисілевської з Вінніпегу, Канада, довідуємося про його життєвий шлях і творчість.

Д-р Василь Кархут прийшов на світ в домі о. Володимира і Наталії (з Монастирських) Кархутів в липні 1905 р. в Марківцях біля Станиславова (тепер Івано-Франківське), де його батько був парохом. Незабаром о. Володимир Кархут став парохом в Ясеніві Пільнім біля Городенки. В Городенці почав малий Адьо (як його кликали) свої перші гімназійні кляси. В 1919 р. помер його батько, і вихованням 14-літнього Адя-Василя зайнявся його швагер, адвокат і суддя д-р Теодор Михайлівський, чоловік найстаршої сестри Василя, Емілії. В 1920 р. ціла родина Кархутів переселилася до Львова, де Василь Кархут закінчив з відзначенням середню школу в Українській Академічній Гімназії. Восени 1924 р. вступає він на медичний відділ Українського Тайного Університету, про що він так гарно пише в своєму споміні “Буйні дні”, поміщеному в книжечці “25-ліття УЛТ і Мед. Громади” з 1935 року. По ліквідації поляками того університету записується він на медичні студії до Університету Яна Казимира у Львові. Д-р Кархут закінчує медичні студії в 1932 р., а лікарську практику відбув в 1934 р. також у Львові.

А далі так про нього пише його сестринка Володимира Кисілевська з Вінніпегу:

“Ще як студент був Адьо активним членом пластового куреня “Лісові Чорти”, тоді теж написав і видав свою першу книжечку: “Перша, друга і третя проба пластуна”. По розв'язанні (ліквідації та забороні) поляками Пласту в 1930 р. він є одним із організаторів тайного ремісничого Пласту, а рівночасно редактором пластового журналу “Вогні”. В 1933 р. написав і видав оповідання для молоді з життя тварин “Гомін з-поза нас”.

Вже як лікар, написав д-р Кархут повість “Вістря в темряві”, яку польська цензура сконфіскувала, а його заслала до концентраційного табору в Березі Картуській.

Звільнений з Берези Картуської вертається до Львова, одружується і відкриває лікарську канцелярію 1936 р. в Крем'янці на Волині.

Хоч коротко, бо всього три роки, був він у Крем'янці, але здобув собі там славу дуже доброго, солідного, чесного і жертвенного лікаря. Багатьом людям урятував життя, між ними своїй сестринці Володимирі. Також д-р Кархут врятував життя одній жидівці, від якої вже відступили всі інші лікарі. Чоловік цієї жидівки потім віддячився йому за це, бо по приході більшовиків в 1939 р. остеріг його перед ревізією НКВД. Д-р Кархут утік щасливо до Львова, а дружина його з двома маленькими доньками осталася ще коротко в Крем'янці і мала змогу переконатися в правді перестороги. Пізніше втікає він з родиною до Кракова, де провадить лікарську практику та пише.

Тут видає д-р Кархут оповідання для молоді з життя вовків “Цупке життя” в 1940 р., яке Анна Горбач переклала на німецьку мову “Дас Цеге Лебен” і яке читали в Німеччині як шкільну лектуру. В передмові до цього оповідання пишеться, що ця книжка була писана в роках 1930-1933.

Крім цього в Кракові видає він свою повість “Вістря в темряві” під новим заголовком “Полум'яний вихор” та пише і видає в 1942 р. оповідання для молоді “Пшеничні нетри”.

В цьому самому (1942) році переїжджає з цілою родиною до Львова, де д-р Кархут працює в українській лікарні Народня Лічниця лікарем внутрішніх недуг.

Тут нижчепідписаний, як студент медицини, мав шану його пізнати, — примірного й доброго лікаря, який дуже гарно та по-товариськи вчив його перкусії і авскультації.

Другий раз, по приході більшовиків на наші землі, остався д-р Кархут у Львові. Він не хотів вже втікати, бо за німецької окупації також сидів у тюрмі на Лонцького у Львові. Тоді врятував його з в'язниці його швагер д-р Т. Михайлівський. Казав наш любий доктор, що своїх хворих не залишить. Одначе скоро прийшлося таки залишити рідні землі. В 1945 р. більшовики його арештували, судили і заслали на Сибір, де перебував він у різних таборах Сибіру і Казахстану. Його сестрінка п-і мгр. Кисілевська переписувалася з ним та посилала йому посилки. Д-р Кархут відсидів там 18 років і як писав листи до рідні в Канаді, то жалувався, що "не було в нього одної здорової клітини".

По звільненні зі заслання не хотіли спочатку його ніде приписати і він жив на т. зв. "вовчій листі", але завдяки посилкам з Канади вкінці його приписали і він був лікарем в якомусь селі біля Снятина. Тут д-р Кархут лікував своїх хворих дуже успішно ліками-зелями і написав і видав книжку "Ліки довкола нас". В останньому листі до рідних в Канаді писав д-р Кархут, що врятував життя синові одного художника і цей зробив йому медалью, та додав, що ця медалія оздобить його гріб.

І так помер наш незабутній і дорогий Адьо — д-р Василь Кархут **9-го жовтня 1980 р.** у лічниці у Львові. Перестало битися серце пластуна, лікаря, письменника, а перш за все — українського патріота, що перейшов свою Голгофу.

Намучився він по польських і німецьких тюрмах та на 18-літньому більшовицькому засланні, терпів, але не заломився і вже на склоні свого життя ще написав найкращу книжку про лікування зелями, найліпшу, що досі вийшла в Україні.

Мав написану ще другу лікарську книжку — готову до друку — п. н. "Лікування зелями і рецептами", але смерть не дала йому покінчити це діло.

Вічна йому пам'ять!

д-р Павло Пундій

ТІ, ЩО ВІД НАС ВІДІЙШЛИ

Ст. пл. Роман ІВАНЧИШИН, інженер, злен куреня УСП «Хмельниженки», активний співробітник Пластової Оселі «Вовга Тропа», злен Пластової Станції в Йонкерс, ЗСА, згинув трагічно в автомобілевому випадку на 24-му році життя 9-го січня 1983 року.

Ст. пл. Леся Слободян, курінна 8-го Куреня УСП-ок «Чортополохи», новацька виховниця, бунзужна і комендантка новацьких таборів на «Вовгій Тропі», активний злен Пластової Станції в Нью Бронсвік, згинув трагічно в автомобілевому випадку 2-го лютого 1983 року, на 22-му році життя.

Пл. сен. Степан Щуровський, довголітній злен Куреня «Лісові Чорти», довголітній активний злен Пластової Станції в Детройті, опікун пластової каплиці на оселі «Зелений Яр», активний громадський діяч, помер на 80-му році життя 5-го лютого 1983 року.

Пл. сен. кер. Григор Бобків (Гриб), злен Першого Куреня УПС ім. О. і С. Тисовських, колишній злен проводу Пластової Станції в Ляндеку, злен КПСтаршини в ЗСА, голова Головної Булави У л а д у Пластового Сеніорату, відзначений Орденом св. Юрія в золоті, помер 8-го березня 1983 року після довгої і важкої недуги.

Пл. сен. Роман Осип Левицький, злен куреня УПС «Хмельниженки», діючий зв'язковий 1-го куреня УПЮ-ів ім. Федя Черника у Філадельфії, помер несподівано 2-го квітня 1983 року на 43-му році життя.

"Ім (пісням) немає кордонів! До 500 тисяч лишень тих, які ще можна б сьогодні відтворити з різноманітних записів та безпосередньо з вуст. Повне видання їх охопило б 200 томів по 1000 сторінок кожен! Якщо б вважати, що український нації 5 тисяч років, то це по 100 пісень на рік. Ми ж можемо нині похвалитися максимум 5-ма новими українськими піснями в рік, та й з них небагато переживає своїх авторів".

Микола Холодний

Ми і наш народ

П. Саварин

ПЛАСТ І СПІЛЬНОТА (кілька думок)

“До Тебе, Батьківщино — земле вічна,
ведуть усі шляхи й усі дороги”.

Богдан Ігор Антонич

Коли зредукувати життя до мінімум, то воно буде побудоване на трьох основних ресурсах: часі, енергії та інтелекті. Я не збираюся пояснювати жодного з тих ресурсів, але хочу зазначити, що неможливо в теперішніх часах жити, не думаючи над ними. Імплікації, тобто впливи їхні на наше життя, такі величезні, що людина ігнорувати їх може тільки собі на шкоду, і навпаки — мудре господарювання ними єдине дасть їй змогу вижити і зберегти “сєнс існування”.

1) Час

Є старе китайське прислів'я, яке каже так: “Життя засліплює нас, як фіолетний блиск гromу, і заки очі наші звикнуть — минає”. Пояснення? Пояснення, на мою думку, подвійне: а) що воно надзвичайно крихке, і тендітне, і дуже-дуже скоро минає, як Сковорода казав, “як черешневий цвіт, як хмарка на небі, як дим з пастуших вогнів”; і б) що ми не вміємо жити, аж поки не пізно, починаємо його розуміти щойно тоді, як воно майже минуло. Оті прикмети часу, його “блискавичність”, його “засліплюючість” — є основними прикметами часу, які люди часто ігнорують.

Другою правдою чи прикметою часу є його **минаємість**. Хто з нас не чув вислову, що “хто стоїть на місці — то лишається позаду”. І так воно справді є. Час іде — секунди, хвилини, години, дні, роки — пливуть, як ріки в море, і бідна людина, яка того не бере до уваги, наприклад, не сіє тоді, коли по-

ра сіяти, і не косить тоді, коли пора косити, і вчиться тоді, коли пора вчитися і т. д. Навіть Біблія каже: “на все є час”.

Третьою прикметою часу — є його **безповоротність**. Час іде і не вертається. Життя — не сонце: робить тільки один колообіг на небі вічності і безповоротно заходить.

Які ж висновки, основні висновки? На мою думку, їх прекрасно зібрав Ліґоуріян, під словом ТЕПЕР: “ТЕПЕР — це слово, що його постійно вибиває годинник часу. ТЕПЕР — це гасло мудреця. ТЕПЕР є прапором розсудного. Пам'ятаймо це мале слівце завжди і — коли тільки треба буде виконати якусь працю, — умову чи фізичну, — ми повинні виконати її з усією нашою здатністю, пам'ятаючи, що тільки ТЕПЕР є часом для нас, — що ТЕПЕР є нашим, що КОЛИСЬ може ніколи не бути!”

Особисто, я знаю, що ЛЮДИНА ЗАВЖДИ має час на те, що хоче, але повинна мати теж час на те, що потрібне, а зокрема — зуживає забагато часу на те, чого хоче — на свої власні потреби, звичайно, на свою працю, на свою родину, свої приємності, а замало, до сорому замало, на речі потрібні, тобто — на свою спільноту! Іншими словами, нам конче потрібно краще організувати свій час, краще ділити його не на, так скажу, “гідоністичні” потреби, і на “ідейні” потреби, свої і загальні.

2) Енергія

Є два основні закони енергії, чи “термодинаміки”. Перший: ніхто не може дістати щось за ніщо. І другий: виміна енергії завжди відбувається з втратою (“ю кеннот брейк енд вин”), що значить, що завжди мусимо більше вкласти, ніж зможемо видобути. Українське прислів'я, яке я чув від д-ра Яреми, яке каже, що “тільки мамина любов — даром, а за все інше треба платити”, характеризує перший закон енергії, який людям дуже важко зрозуміти, зокрема людям з молодого покоління. Люди нарікають, мовляв — це не добре, тамто — зле, і навіть на думку їм не спадає, що життя — це дзеркало: показує те, що бачить. Якщо людина не заробить грошей, то як їй пізніше дістати їх з банку? Або — якщо батько-матір не навчать своєї дитини по-українському говорити, то як та дитина має знати мову? При тому завжди мусимо пам'ятати і про другий закон енергії: не тільки що “з порожнього не наляєш”, але — й децю молока лишиться на склянці, децю може ненароком вилитися, коли взяти дуже прості приклади цьо-

го закону, словом — чимало енергії розгубиться, так би мовити “по дорозі”.

Знову особисто: я знаю, що **ЛЮДИНА ВИТРАЧУЄ ЕНЕРГІЮ** на те, що хоче, але повинна витрачувати теж енергію і на те, що потрібне, а зокрема — краще розподілювати її на речі особисті, і на речі — суспільні. Зокрема людина повинна пам'ятати, що спільнота багатіє не особистим багатством своїх членів, але тим, що вони віддають для своєї спільноти. Знову — відповідь не у матеріалізмі чи гідонізмі, а в ідейності, в умінні погодити свої особисті потреби з потребами своєї спільноти. Ланцюг такий сильний, як сильні поодинокі його звена. Громада бідна, навіть коли її члени багаті, коли ті члени нічого їй не дають. Ще іншими словами: Україну треба любити не лише до глибини серця чи душі, але й до глибини “кишені”, і для неї з усіх сил і завжди працювати.

3) Інтелект

Інтелект — це третій ресурс, на якому базується життя. Інші слова — це розум, знання, інтелігенція тощо. Він теж має свої ціхи, чи свої прикмети, і основною є — що нецтво, ігноранція — не поплачується, мало того — є небезпечне навіть! Населення постійно зростає, фізичні ресурси — маліють, і якщо людина хоче вижити — вона буде мусити знайти нові методи існування на земній планеті, а зокрема використати нуклеарну енергію, крім фізичної чи хемічної, яких вже тепер відчувається обмаль.

Другою прикметою інтелекту є те, що інтелект можна використати однаково на добро, як і на шкоду людини, нпр., з нуклеарної енергії можна створити бомбу, або запрягти ту ж нуклеарну енергію до праці на потреби людства, давати людині світло, чи тепло, порушувати нею потужні машини.

Особисто, вкінці, я думаю, що наша спільнота досі не навчилася вживати свого інтелекту на потреби нашої спільноти як такої, і у висліді — українці не мають своєї держави на рідних землях, і їх дискримінують по різних країнах поселення. Як інакше пояснити факт, з одної сторони, що наші політичні партії досі між собою воюють, а з другої сторони — що ми так швидко асимілюємося? Для порівняння: євреї близько 2,000 літ живуть у діаспорі, і якось зберігаються в основі єврейями, а ми, — замість рости — зникаємо! Висновок: і розум

треба організувати, і інтелектуальними силами треба господарити, вживати їх не тільки на особисті потреби, але й на потреби своєї спільноти.

Тепер, коли я в основному розказав про три основні ресурси життя, хочу коротенько зупинитися на темі “пластун є вірний Україні”, чи “служить своїй спільноті”, що є те саме.

Хто з нас не знає про те, що перед кожним табором роздають таборовикам, або їхнім батькам, листу під заголовком “таборовий виряд пластуна”? І добре роблять. Діти, які йдуть на два тижні в ліс, в природу — мусять там якось жити. Давайте застосуємо цю потребу “виряду”, коли мова про нашу приналежність до української спільноти! Що значить “бути українцем”? Чому немає в нас досі “листи”, на якій було б списано: а) що повинен мати українець? б) що повинен знати українець? і в) що повинен робити українець? Слова — “полова”, — писав Іван Франко, і тільки “практика”, в основному визначає “українця”.

На мою думку, українець повинен мати: **українську бібліотеку**, т. зн. все українське в цілості: газету, молитовник, Біблію, енциклопедію, Кобзаря, словник, Історію України, історію українського мистецтва, української церкви і т. д., дещо з **української культури**, т. зн. українську ікону, хрест, вишивки, кераміку, українські музичні платівки тощо. Мусить українець також знати певні речі про своє “українство”, нпр., — що творить “національність”, які елементи складаються на нього, знати історію свого народу, його мову, літературу, історію його церкви, мистецтва, культури, пісні тощо. І найважливіше — українець, щоб “по сумлінні” таким себе рахувати, повинен певні речі робити, або — практикувати своє українство. Вся історія, все енциклопедичне знання не допоможе, якщо людина не буде українцем у практиці. І я маю тут на думці біблійне твердження: “слова, віра без діл — мертві”. Ідентичність, національність теж вмирає, якщо її не вживати в щоденному житті. І під цим оглядом — на мою думку — ми найбільше грішимо. Як інакше пояснити таку застрашуючу кількість мішаних подруж, такий масовий відхід від наших традиційних церков, організацій та інституцій? Чому перестаємо в родинях говорити по-українському, не працюємо в своїх організаціях, не підтримуємо своєї науки, мистецтва, традицій? Чому тільки 7% на-

шої спільноти на щобудь українське жертвує, і чому майже немає в нас людей, які б, так як мормони, давали десятину свого заробітку на свою спільноту? Чому майже немає посмертних записів на громадські справи? Таких “чому” можна б ставити ще багато, але й цих досить, щоб показати, що я маю на думці, коли говорю про “практику”.

Вкінці — “пластун служить своїй спільноті” — що це значить? Я думаю, що з повище сказаного, багато є самозрозумілим, і мені немає чого себе повторяти. Скажу лише, що діти, молодь, надзвичайно добрі “психологи”, читають нас, своїх батьків, як відкриті книжку, і завжди бачать, де наші слова — розходяться з ділами. А що вони бачать? Бачать: а) що ми свого часу на справи своєї спільноти майже не даємо, б) що ми своєї енергії — тобто — праці — на справи своєї спільноти майже не даємо, і в) бачать, що ми над справами своєї спільноти майже не думаємо. Як хтось казав — “поза собою і своєю родиною — не бачимо України!” На жаль, але так здебільшого є. І чи треба тоді дивуватися, що ми асимілюємося так жахливо? Що наші діти відходять від нас? Критикувати — не штука! А все таки дозвольте на кілька прикладів.

Молода родина, доробляється, діти малі — не бере в нічій участі, мовляв — “нема часу, чоловік працює, жінка з дітьми, хату треба сплачувати”. Здається, так і мусить бути. Підросте дитвора, жінка теж знаходить працю, і знову — немає часу на ніщо, і знову на ніщо не дають. Теж, виглядає, мають рацію. Лишається однак питання: а хто не працює? А хто коли має досить, справді досить, щоб дати щось спільноті, хто коли має час, щоб і працювати на хліб насущний, і для своєї спільноти? Я думаю, що давати на спільноту, і працювати для спільноти повинні всі “від колиски до гробової дошки”. В тім то й суть, що треба ділити: трошки для себе, трошки для спільноти, чи то буде час, чи енергія, чи інтелект, а не все для себе, а для спільноти — нічого! “Моя хата скраю”, “колись пізніше дам”, “колись пізніше буду робити” — такі реальні обіцянки для спільноти, як торішній сніг. Та горстка, яка ще тягне, не зважаючи на все, тягне — задихається від праці, але як цими відсотками вдержати цілу спільноту? Неможливо!

Ще цього року — (це мій прикрий приклад!) — на 40 сеніорів не було кому перебрати осередок! Кожний щось має! Кожний не має часу! Кожний щось робить. Чи справді так?

Ніколи в світі! Деякі роблять за десятеро (чи це буде час, чи енергія, чи провід). Ще раз тому повторю, і на цім і закінчу:

СПІЛЬНОТА БАГАТІЄ ЖЕРТВАМИ І ПРАЦЕЮ ОДИНИЦЬ ДЛЯ СПІЛЬНОТИ, А НЕ ЇХНІМ ОСОБИСТИМ БАГАТСТВОМ.

Варто пам'ятати про те, коли будемо думати над трьома основними ресурсами в житті: ЧАСОМ, ЕНЕРГІЄЮ І ІНТЕЛЕКТОМ, і так господарити ним, щоб і ми особисто жили, і наша спільнота жила, а зокрема нам, пластунам і пластункам сеніорам, для яких “служіння своїй спільноті” є одним з головних обов'язків. В останньому підрахунку — спільнота така, як її членство, а життя без “національного обличчя” — не має сенсу. **ВІЛЬНА ДЕМОКРАТИЧНА УКРАЇНА, ХРИСТИЯНСЬКА УКРАЇНА** — це велика мета, до якої варто прямувати, без огляду на труднощі!

Юрій Клиновий

ПЕТРО САВАРИН — ПЕРШИЙ УКРАЇНЕЦЬ КАНЦЛЕРОМ УНІВЕРСИТЕТУ

Писати про Петра Саварина — приємно. Кожна людина підсвідомо шукає в житті чуда, схильна вірити, що воно існує. І саме кар'єру П. Саварина можна назвати чудом або, якщо говоритиме про неї песиміст, феноменом.

I

Петро Саварин народився 17-вересня 1926 року в селі Зубрець, Західня Україна — його батьки були українськими селянами. Опинившись у Німеччині, він у 1949 році приїхав з табору до Канади, наперед у провінцію Онтаріо, де був фермерським робітником. У 1950 році поселився в Альберті. Тут, як кажуть, був і на возі і під возом, зразу тяжко працював телею. Тут він одружився з Ольгою Пристаєцькою, що стала матір'ю його трьох дітей і вірною подругою — ніколи ніяких непорозумінь між ними не було, бо й Ольга постійно займається громадськими справами, любить їх, повністю їм віддана, як і її чоловік. У 1956 році Саварин закінчив правничий факультет

тет Альбертського університету в Едмонтоні, а в 1959 році відкрив у цім же місті свою власну канцелярію, яку веде і досі. Його клієнти — німці, українці та інші слов'яни, він добре володіє польською і російською мовами.

В особистому житті йому щастило, його дві дочки отримали університетську освіту, повиходили заміж за українців, а син Михайло є, як і його батько, правником, до того добрим скрипалем. Це дані про Петра Саварина в найбільш згущеному виді. А поза цією пересічною фасадом криється громадський діяч великого розміру, людина твердої волі, яка знає, куди йде, і як добитися свого, дуже добрий промовець, який до кожної своєї промови готується дбайливо, людина тверезого розуму, великий шанувальник і непоганий знавець української літератури — в його бібліотеці є понад 3,500 томів — а передусім великий український патріот. Нарешті, і це не менше важливе, коли хто хоче зрозуміти його головокружну кар'єру, Петро Саварин добре розуміє, що рідній справі в своєму гетто можна служити тільки з обмеженими успіхами, тому одною ногою він міцно стоїть в українському міл'є, а другою, не менш міцно, в чужому.

Саварин є членом 23-ох організацій, майже в кожній з них він займав чи займає провідні позиції. Ми коротко обговоримо тільки декілька. Передусім така заслужена організація як Пласт — ще від 1946 року, будиши 20-літнім юнаком, він став пластуном у станиці Ельванген, Німеччина, і вже тоді був у проводі цієї установи; потім в Едмонтоні займав різні позиції, рядові й провідні, був багатократним інтендантом пластових таборів, таким же багаторазовим станичним і кошовим, організатором купівлі пластового будинку тощо. Таке саме можна сказати про його участь у провідних органах КУК, едмонтонського, провінційного і центрального — в цьому останньому був головою Конгресової статуткової комісії. А далі: був і є провідним членом Українського Народного Дому, організатором і учителем Курсів українознавства ім. І. Франка, провідним членом двох українських кредитівок, що тепер злилися в одну, одним із засновників В-ва "Гейтвей", що видає підручники для навчання української мови тощо.

Є в нас приповідка, яка в дещо негативному сенсі характеризує вдачу людини такою фразою: "за ним золоті верби ростуть". Коли йдеться про Петра Саварина, то ця приповідка

в буквальному значенні правдива. Він — неперевершений збирач пожертв на національні цілі, його дружина і він перші й найбільші жертводавці. Без його дільности в цьому напрямі український Едмонтон напевно пас би задніх, якщо б він не підкладав свої дужі плечі під такі збірки, як на Енциклопедію Українознавства, пам'ятник Т. Шевченкові, УНРада тощо, а в останньому часі на Канадську фундацію українських студій — з метою зібрати гроші на цю фундацію він недавно об'їхав цілу Канаду, добившись деяких успіхів. Люди думають, що коли Саварин намовляє когось дати на важливу ціль, а цей не дасть, то він у глибині свого ества ціле своє життя буде почуватися нікчемом.

Проте чи не найважливішою є постійна Саваринова діяльність у Клубі українських професіоналістів і підприємців, співзасновником якого він був і в якому займав найвищі позиції. Ця бо організація, в якій об'єдналися народжені в Канаді й Україні видатні представники канадсько-української еліти, стала міцним мостом між українською і канадською суспільностями, незримим керівником організованого українського вступу в канадське політичне життя, особливо з того часу, коли такі клуби, створені в усіх більших канадсько-українських центрах, об'єдналися в одну федерацію.

Та не лиш цим мостом ввійшов Петро Саварин у канадське життя і став у ньому помітною фігурою. Ще в 1954 році він став членом Консервативної партії Альберти — тоді ця партія була незначною — бо розумів, що справжній силовий центр канадського суспільства — це її політичні партії: з проголошенням виборів, провінційних чи федеральних, він просто замикав свою правничу канцелярію на кілька тижнів і, закасавши рукави, працював за кандидатами своєї партії, звичайно, українцями, нерідко будиши їхнім офіційним агентом. Так завзятість, працьовитість і відданість винесли його на верхи канадської консервативної партії, що є при владі в усіх десятих провінціях, даючи йому його важливі знайомства і приязнь багатьох провідників канадського політичного життя. Пізніше він їх використовував для добра канадсько-української спільноти, головнo в своїй провінції Альберті. Тільки майбутній історик України оцінить, яким завеликим був внесок Саварина у створенні Канадського інституту українських студій, у введенні в Альберті англо-українського середнього шкільництва, в заснуванні й

розбудові Українського спадщинного села, величезного музею під голим небом тощо. Так він добився виборних позицій, які досі одержували народжені в Канаді українці, і то в партіях, які не були при владі, був президентом альбертської провінційної партії і заступником президента всеканадської консервативної партії.

II

Не менше живу участь брав Петро Саварин у житті Альбертського університету, одного з найбільших і найбільш престижних на цьому континенті. Від 1972-78 років був членом Ради губернаторів і сенату цього університету. Коли ж 20-го листопада 1981 року Сенат вибирав свого канцлера, він мав аж 12 кандидатів, між ними і Петра Саварина, якому цю високу позицію доручено. Сказала по виборі його попередниця Джін Форрест:

“В університетському сенаті є 62 особи і я певна, що є 62 причини, чому Петра вибрано. Він глибоко відданий освіті, він дійшов до неї не без деякої самопожертви. Я певна, що саме ця риса привабила багатьох”.

Наші співгромадяни прийняли вибір нового канцлера з деяким холодом, в чому виявилися залишки давньої дискримінації. Це бо перший раз в історії канадських українців вибрано одного з них на таку відповідальну престижну позицію і то такого, що народився в Україні. Проте початкове упередження помалу зникало, вістки в найбільшому альбертському щоденнику “Едмонтон Джорнал” (майже 400,000 читачів) зразу стримані, помалу, як його редакція поступово отримувала більше інформацій про нового канцлера, ставали теплішими, аж врешті — і це чи не вперше в історії цього щоденника — у своєму виступі з 30-го червня ц. р. появилася редакційна стаття п. з. “Знамениті канцлери”, друга частина якої стосується Саварина. Ось ця частина повністю:

“Наступником Джім Форрест є Петро Саварин, клясичний приклад західно-канадської кар’єри. Він — людина, що прибула до Канади з України, працювала робітником в Онтаріо, потім, згідно з канадським ідеалом, поселилася в Альберті, де згодом закінчила право в Альбертському університеті. Понад усе, Петро Саварин відомий,

як людина повністю свідомою благодатей цієї країни, рішуча, щоб там не було, їх зберігати”.

Закінчення статті таке:

“Вони оба — знамениті канцлери знаменитого університету. Публічне добро тримають гідні руки”.

У день 6-го липня 1982 р. відбулася інсталяція Петра Саварина на канцлера. Став цей день тріумфом селянського сина з Зубрця, що сам, прибувши юнаком до Канади, дав собі раду в чужому світі і своїми талантами добився в ньому найвищих почестей; був цей день у деякому сенсі й тріумфом українського Едмонтону.

Коли конвокаційна зала університету заповнилася запрошеними гостями, під звуки маршової музики ввійшли рядами в своїх урочистих одягах професори й взагалі колишні градуанти університету, за ними почесні гості, а за ними, герої пишної церемонії, новий канцлер. По молитві, яку провів єпископ Ніль Саварин, прегарне слово про Петра Саварина — вони єпископ і канцлер, не споріднені — виголосив Василь Підручний, колишній адвокат, тепер директор Альбертської біржевої комісії. І тут відбулося найважливіше: провінційний губернатор Альберт Франк Линч-Стантон відібрав присягу від нового канцлера.

Взагалі свято інсталяції відбулося помпезно, наші співгромадяни англосакси люблять і вміють улаштовувати пишні церемонії. Ще перед привітаннями Галя Саварин-Яворенко і Михайло Саварин, дочка і син канцлера, піяністка і скрипаль, відіграли прегарно “Поему” Ернеста Шассона, викликавши ентузіазм добірної публіки. А потім йшли офіційні привітання: від Джона Л. Шлоссера, голови Ради губернаторів, від Дж. Луїса Лебела, канцлера Калгарського університету, від Т-ва університетів і коледжів Канади, від Джеймса Д. Горсмена, міністра вищої освіти, який вітав нового канцлера від прем’єра й уряду Альберти.

Як цього вимагає звичай, Петро Саварин, вже в характері повноправного канцлера, виголосив довшу промову, даючи в ній вислів своїм поглядам і цілям, які намагатиметься реалізувати. Він, між іншим, зачитував середньовічного жидівського вченого Мойсея Маймоніда, якого дуже любить: “Поступ науки — це найвищий наказ”. Далі він ствердив, що для нього “університет і знання є синонімами” і широко розвинув цю

думку. Проте чи не найважливішою і для українців найцікавішою частиною промови Саварина був уступ про багатокультурність. Його ми перекладаємо повністю:

“Обговорюючи цілі університету, не можна пройти мовчки попри факт, що донедавна він цілком ігнорував багатокультурність. Як відомо, я народився українцем і я гордий з того. Люди гордяться своїм походженням, без уваги на те, як довго вони живуть у Канаді. Це явище цілком нормальне, так воно й повинно бути. І тут є два аспекти, якими, складаючи свої наукові програми, університети не повинні нехтувати. Поперше, 90 відсотків канадської території на захід від Онтаріо замешкує яких 8 мільйонів людей, більшість яких не є ні британцями, ні французами. Ми платимо податки, живемо згідно з законом і є добрими канадськими громадянами. Ми вимагаємо визнання, більше, ми вимагаємо права бути інакшими, права бути собою”.

У дальшому Саварин прицитував 27-му статтю канадської нової конституції, яка стверджує:

“Цей розділ треба інтерпретувати так, щоб він був згідний із збереженням і розвитком багатокультурної спадщини канадців”.

“Ця стаття, — сказав Саварин, — накладає обов’язок на університети охоплювати своєю наукою більше, ніж два народи-засновники. Бо є сила у відмінності, є краса в культурній різноманітності, тому й етнічний склад канадського заходу вимагає визнання унікальних потреб канадців “інших походжень”. Кожний з нас інакший. Тому й мусимо безконечно боротися, щоб зберігати наш у ідентичність, наш спосіб життя, наші погляди, наші переконання. Вони бо є продуктом нашої культури, нашого виховання, вони й є сумішшю двох світів, старого й нового. Це вони вироцують багатьох західних канадців двокультурними і двомовними людськими істотами. Для цих канадців одномовність в освіті, якщо не шкідлива, є безповоротним шляхом в ославлений плавильний котел (“мелтінг пот”)”.

Ще ніколи ніякий канцлер Альбертського університету не підкреслив так сильно поглядів т. зв. третьої канадської сили, тобто всіх іногородців, як це зробив Петро Саварин. І його висновок був не менш рішучий:

“Ми всі знаємо, що Альбертський університет мусить збільшити свої зусилля, щоб змінити ситуацію. В Західній Канаді є багато невикористаних лінгвістичних талантів, їх треба обов’язково перехопити. Тому Альбертський університет мусить зробити все можливе, щоб цей багатий культурний потенціал використати”.

Чи Петро Саварин має чужинецький акцент? Без сумніву, так, хоч англійську літературну мову він знає досконально. А втім, хто з канадських українців не має акценту. Нарікають бо англійські лінгвісти, що прерійна англійська мова має видний український акцент. Хай так воно і лишиться!

Андрій Качор

90-ЛІТТЯ ДАРІЇ НАВРОЦЬКОЇ (Спомин із цинлю: “Я пригадую собі”...)

Хтось із друзів, пластунів-сеніорів, пригадав мені, що наша найстарша подруга Дарія Навроцька 1-го травня ц. р. закінчила 90 років життя і що з того приводу вона заслуговує на публічне відмічення такого рідкісного ювілею, як вияв пошани до її колишньої громадської праці.

Я пригадую собі, що перший раз я бачив Дарію Навроцьку в домівці “Сокола-Батька” у Львові, при вулиці Руській ч. 20 (дім Т-ва “Дністер”) в 1928 році. Бачив її в гурті поважних сокільських діячів, але особисто її пізнав щойно кілька років пізніше.

У 1928 році в місяці лютому до Львова на короткий час загостив з далекої Канади проф. Іван Боберський, визначний і заслужений організатор українського сокільсько-січового руху в Західній Україні. Він один із перших ініціаторів українського тіловиховання, тобто проруху й спорту. До 1914 року учитель в академічній гімназії у Львові та голова “Сокола-Батька” в рр. 1908-1914. Він також ініціатор і перший організатор закуплення для тіловиховних потреб української молоді величнього сокільського майдану у Львові, а який з доручення уряду Західньої Української Республіки виїхав до ЗСА й Канади

і там затримався на довший час. І тому не диво, що українська громада у Львові його дуже тепло вітала.

Дорогого гостя соколи урочисто вітали окремо в своїй сокільській домівці. Пригадую собі, як чотирикутником у залі усталилися сокільські відділи, а “вулицю” здовж залі, якою увійшов І. Боберський, творили старші учениці під проводом Дарії Навроцької, яка тоді була учителькою тіловиховання в Державній Учительській Семінарії.

У тому ж самому часі, я мав змогу часто зустрічати подругу Д. Навроцьку в пластовій домівці у Львові, на Бляхарській вулиці, де вона часто перебувала, бо належала до “пластової верхівки”, а я туди приходив на сходинах, як юнак IV-го куреня ім. Б. Хмельницького.

Однак, це моє знайомство з Дарією Навроцькою було, що так скажу, “на віддаль”. Знав її як учительку проруху, яка не дуже любила, як ми — молоді хлопці — залицялися до її учениць.

**

Особисто ближче я пізнав подругу Дарію щойно в 1941 році з початком німецько-більшовицької війни, коли я з дружиною та маленькою донечкою Лесею вертався з Криниці до Львова, щоб почати працю ревізора в Ревізійному Союзі Українських Кооператив у Львові. Тоді сотник О. Навроцький, що був головою Українського Допомогового Комітету в Криниці і не міг ще вертатися до Львова, просив мене віднайти у Львові його дружину Дарію, яка не мала змоги в 1939 р. разом з ним “емігрувати” до Генерального Губернаторства, та передати їй його адресу, малий пакунок і поінформувати її про його життя в Криниці. Це я радо виконав.

З того часу мої і моєї дружини товариські зв'язки з Навроцькими вже не переривалися, а затіснялися, зокрема тут на новому ґрунті, в Канаді у Вінніпезі, де роками ми разом співпрацювали в Пласті та інших організаціях.

Саме ця дружність зобов'язує мене, з приводу 90-річчя подруги Дарії, сказати про неї хоч кілька слів, щоб пригадати нашій громаді про її життя та колишню її громадську працю. Всі дати з її особистого життя я “запозичив” з її життєпису, який подруга Дарія виготовила для Пласту ще в 1962 році, і за це “зловживання” прошу в неї вибачення.

**

Дарія Навроцька народилася 1-го травня 1893 року в Комарні, малому містечку в Західній Україні, де її батько Осип де Качкенович-Білинський, нащадок т. зв. “ходачкової шляхти” з Білини коло Самбора, був суддею. Мати Антонина, з дому Шемеляк, була учителькою в Самборі.

Початкову науку мала Дарця побирала спершу від батьків, а відтак у Перемишлі, Бережанах, а по смерті батька (в 1907 р.) у Львові, куди переїхала з мамою і своєю бабусею. Тут закінчила 8 класу Дівочої Школи УПТ ім. Т. Шевченка, а опісля вчилася в Учительській Семінарії Українського Педагогічного Товариства (УПТ), а матуральний іспит склала з відзначенням 12 вересня 1912 року в Державній Учительській Семінарії.

Відтак, як надзвичайний студент, студіювала на філософічному факультеті Львівського Університету, де по двох роках, 4 липня 1914 року, склала іспит на учительку тіловиховання з правом навчання в середніх школах. Рівночасно почала учителювати в школі вправ при Учительській Семінарії УПТ.

У перших днях війни, в 1914 році, Дарія Білинська (дівоче прізвище Навроцької) з мамою і бабцею виїздить на “першу еміграцію” на Моравію, а коли австрійські війська звільнили Львів з-під московської окупації, вона знову вертається до Львова на свою давню учительську працю.

У тому ж часі, 4 березня 1916 року, Дарія Білинська виходить заміж за Осипа Навроцького, що тоді був старшиною Українських Січових Стрільців.

У 1917 році склала кваліфікаційний іспит на учительку народних шкіл, а в 1919/20 шкільному році вона почала працювати в Державній Учительській Мужеській Семінарії у Львові як учителька проруху з приділенням таких же обов'язків на Державних Українських Семінарійних Коедукаційних Курсах, що їх очолював о. Юліян Дзерович. У 1920/21 рр. подруга Дарія, разом із своїм чоловіком закінчили однорічний торговельний курс при Торговельній Школі Т-ва “Просвіти” у Львові, що допомогло їм пізніше у веденні адміністративних справ у “Червоній Калині”, в Пласті та в інших організаціях.

Праця Д. Навроцької не подобалася польській шкільній владі й тому в 1933 році переносить її зі Львова, на таку ж саму працю до Бучача до Державної Гімназії, де вона працювала

ла до приходу на Західньо-українські землі більшовиків у 1939 році.

Час Другої світової війни Дарія Навроцька перебула у Львові сама, бо її чоловік Осип Навроцький мусів втікати перед більшовиками “на зелено” до Генерального Губернаторства, щоб оминутися більшовицьку тюрму й заслання.

Д. Навроцька у тому часі з трудом дістала працю помічника книговода на Львівському Університеті, а з приходом німців до Львова стала книговодом у централі “Народня Торговля” у Львові.

У 1942 році Д. Навроцька повертається до своєї учительської праці, спершу вчить у Державній Дівочій Ремісничій Школі, а від 1 квітня 1943 року переймає управу Державної Школи Садівничок, тобто виховниць дитячих садочків. В березні 1944 року вона мусить все залишити й розпочати разом з чоловіком “довгу мандрівку” в невідоме, в західній світ.

Шлях цієї “мандрівки” — це Криниця на Лемківщині, а відтак через цілу Словаччину до Австрії, Німеччини, а далі через табори переміщених осіб в Баварії, а при кінці 1948 року до Канади, до Вінніпегу, де подруга Дарія перебуває досі.

**

Цей короткий перегляд життя й праці Дарії Навроцької треба ще доповнити хоч кількома реченнями про її пластову та іншу громадську працю.

Членом Тайного Пластового Гуртка при Учительській Семінарії УПТ вона стала зараз після Першого Сокільського Здвигу, що відбувся 1911 року, тобто вона є вже пластункою 72 роки, а звербували її до цієї організації Олена Степанівна і Іван Чмола, тоді ще студент університету.

Іван Чмола був виховником того гуртка, а відтак організатором перших відділів Українських Січових Стрільців. У 1913 році пластунки зорганізували окрему чоту Українських Січових Стрільців під проводом Олени Степанів. У тій чоті була і наша Ювілятка, а чота була при Повітовій Січі у Львові.

Рівночасно проф. Іван Боберський намовив Дарію Навроцьку стати членом Учительського Кружка в “Соколі-Батьку”, який підготовляв цей славний Сокільський Здвиг у 1914 році.

Не маючи змоги бути в чоті УСС, вона відтак включается до комітету, що займався раненими українськими вояками у львівських шпиталях.

У часі “Листопадового Зриву” в 1918 році подруга Навроцька весь час працювала у військової кухні в Народному Домі, де містилася Начальна Команда. За цю працю вона була відзначена відзнакою Української Галицької Армії для цивільних осіб — синій хрест на золотому полі.

У 1919/20 рр., за старанням проф. М. Федусевича, при Учительській Семінарії зорганізовано 3 полк (пізніше переіменовано полки на курені — прим. А. К.) УУПластових Юначок ім. княгині Ярославни, якого наша Ювілятка була опікуном, або зв'язковою. Цю функцію вона виконувала до 1929 року. З того часу Д. Навроцька була членом Верховної Пластової Ради, або Верховної Пластової Команди.

У роках 1927 і 1928 вона була коменданткою жіночих пластових таборів на Соколі, а рівночасно вела адміністрацію журналу “Молоде Життя” аж до розв'язання Пласту польською владою в 1930 році.

За свою пластову діяльність була нагороджена в 1929 році “Пластовою Свастикою Заслуги”. Рівночасно вона була членом Першого Куреня Українських Пластових Сеніорів ім. Степана Тисовського, у цьому курені вона є досьогодні.

У часі тих років проживання у Львові вона працювала активно в “Соколі-Батьку”, Союзі Українок, Учительській Громаді, у кооп. “Червона Калина” (помагала часто своєму чоловікові, який був головним директором цієї кооперативи), була членом кооп. “Народне Мистецтво”, а по розв'язанні Пласту стала членом туристичного Т-ва “Плаї”, яке продовжувало виховну пластову працю в дещо іншій формі. Д. Навроцька була скарбником цього Т-ва.

По Другій світовій війні, в Німеччині, на З'їзді Пластунів у Байройті, 20 жовтня 1946 року переведено її верифікацію як пластової сеніорки.

У Канаді, зараз по приїзді до Вінніпегу в жовтні 1948 року зголосилась до Уповноваженого, Головного Пластовим Проводом, на Канаду о. пл. сен. В. Івашка, готова знову до пластової праці.

У Вінніпезькій Пластовій Станиці пл. сен. Д. Навроцька виконувала різні діловодства. Була заступником Станичного,

писарем Провірної Комісії Українських Пластових Сеніорів на Канаду, головою Комісії юнацьких проб, провідником Осередку Праці УПС, інструктором ігор і забав для юнацьких виховниць, скарбником Комісії Купна Пластового Дому, скарбником Станиці, членом, або головою Контрольної Комісії, а рівночасно довгі роки вела касові книги та евіденцію членських внесків і оподаткування пластунів, що погодилися патронувати Рідними Школами в Німеччині.

У 1956 році надано Д. Навроцькій Перше пластове відзначення — “Золотий Юрій”. У 1957 р. вона одержала Друге пластове відзначення Куреня — “Срібну Пластову Сокиру”, а в 1974 році одержала “Орден Невгасимої Ватри”. Вона була також іменована Начальним Пластуном членом Кадри Виховників 3-го ступеня вишколу, а в УПСеніорів має ступінь пластуна сеніора керівництва.

Крім пластової праці Д. Навроцька працювала в Т-ві Опіки над Українським Дошкіллям, в Кредитовій Кооперативі Північного Вінніпегу, в Осередку Української Культури і Освіти, в Представництві Виконного Органу Української Національної Ради, у Фонді Допомоги Українців Канади та в інших організаціях.

По смерті чоловіка Осипа Навроцького в 1972 році наша Ювілятка, хоч ще трималася бадьорою, але на здоров'ї почала занепадати. Сьогодні вона перебуває в домі Пресвятої Родини, де має добру опіку, і не зважаючи на похилий вік, все ще цікавиться громадським життям, зокрема пластовим, постійно платить свої членські внески до всіх товариств і організацій, де ще залишилася членом, стала Фундатором Народної Фундації ім. Т. Шевченка, Енциклопедії Українознавства, є членом катедри св. Володимира і Ольги та втримує далі зв'язок із своїм матірнім пластовим курінем.

Ця загальна і далеко неповна інформація про життя і працю пл. сен. Дарії Навроцької хай буде виявом пошани української громади до її Особи в день її 90-ліття, а з тим і подякою за цю довголітню громадську працю, бажаючи їй ще багато сил і здоров'я у дальшому її житті.

„Плачайте мову...“

ст. пл. Радомир Білаш

ЗАНЕПАД УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: КРИЗА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЖИТТЯ В КАНАДІ

Мова, в тому й розмова, з найдавніших часів була основним засобом передавання культури. Від першого звуку з уст мавпоподібних людей з'явилася потреба ділитися думками й поняттями, пояснювати те, що було комусь незнане або чуже, так, щоб воно стало ясне й сприймливим. Сьогодні ми вивчаємо різні мови світу. І не тільки мови різних народів, але мови тварин. Від минулого сторіччя ми створили ще й нові звуки й машини (телеграф, телефон, телевізор, звукозаписувач), щоб передавати мову, вести розмову через далекі простори. В нашому часі люди енергійно вивчають мови від компютерів. З кожним новим винаходом щодо комунікації світова культура щораз більше узагальнюється, поширюється. Кажуть, що “інтернаціоналізуються”, та що різниць між народами, між їхніми культурами вже майже не існує. Через це деякі мови стали непотрібними, вони зникають. Навіть у медицині лікарі вже майже не вживають латинської мови. А про культуру, пов'язану з латинською мовою, найбільше знають історики, бо між нами немає римлян. Існували мови, які цілі сторіччя тому вже завмерли. А про культури народів, що творились тими мовами, не можуть розповісти навіть археологи, бо ніхто не збагнув, як читати ці мови і як довідатися з читаного про їхні культури.

Нас же в Пласті важливість мови, її майбутність повинна турбувати. І обмежити наші дискусії про українську мову тільки в Пласті не можемо, бо її доля нас турбує не тільки як пластунів, але й як членів українського суспільства Канади. Ми повинні пізнати, що наша постава до української мови може мати великий вплив на загальне добро цього суспільства.

Тема важливості української мови, її вплив на збереження української спільноти в Канаді досить стара. Перше намагання ранніх українських поселенців на початку цього сторіччя пов'язане було з оснуванням церкви. З різних причин першу постійну церкву в цій країні заснували русько-православні монахи. Русько-православна церква розповсюдилася швидко по українських поселеннях Західньої Канади багато скорше, ніж українська католицька церква. Українці приставали до цієї православної віри, не задаючи собі справи з того, що вона була російською. Монахи часто порівнювали свою російську мову з українською і твердили, що спільним корінням у цих двох мов була старослов'янська мова, яка є мовою Богослужб в обох віровизнаннях. Монахи знали, який сильний об'єднуючий вплив має українська народна культура й особливо традиції на українських поселенців, і тому вони діяли так у парафіях, щоб не допустити до створення в них читальень "Просвіти", що були в Україні. Мова їхніх парафіян залишилася на рівні домашньої, т. зв. кухонної мови, під сильним впливом російської. При церквах, звичайно, не було шкіл, тож мова дуже занепадала. Свідомість своєї культури серед наших людей пов'язана була головним чином з святкуванням релігійних свят.

Сьогодні розговірною мовою в русько-православних парафіях — мова англійська. І зрозуміло, що якраз російщення і денационалізація українських поселенців русько-православною церквою спричинила заснування Української Греко-православної Церкви в Канаді. Проте ж, хоч ця Церква, а також і Українська Католицька Церква, відвернули багато українців від русько-православної, люди українського роду далі становлять найбільшу підпору цієї русько-православної церкви.

Інші неукраїнські церкви поводитися з нашими поселеннями на початку цього сторіччя в подібний спосіб — з'єднували собі нових членів. Методисти й пресвітеріани мали навіть формальні договори про те, як вони можуть спільно без зайвих конфліктів між собою навертати цих простих людей (їх вони уважали "поганами") до своїх віровизнань. Тому методисти і пресвітеріани розділили Західню Канаду на зони, поділилися ними й тоді почали працювати над приєднанням до своїх церков українців, які жили в тих зонах. Їхні священники заснували місійні станції та церкви в колоніях, вивчали укра-

їнську мову й тією мовою навертали поселенців до британсько-канадської релігії. Вони видали церковні книги й Євангелію свого віровизнання нашою мовою. Але навернення не було тому, що вони дбали про українську мову. Навпаки, вони навіть відкрито ствердили у своїх англійських часописах, виданих у Торонті, що це були тільки тимчасові заходи, щоб прискіпити асиміляцію українців. Вони були певні, що по п'ятьох роках українські іммігранти забудуть свої звичаї, покинуть свою народну просту культуру, засвоять британсько-канадську, а з тим не потрібно їм буде українська мова в англійських церквах, бо вона малопоширена, незначна мова.

Поборювати маніпуляції англійців щодо української мови взяли на себе не тільки духовенство українських народних церков, але теж і молодь. Українське студентство, люди того самого віку, що й в УСП, стало основною силою у розвитку організаційного життя українців Канади. Студенти заснували свої товариства, читальні, народні доми, драматичні гуртки та різні інші організації, що мали за мету збагачувати у своїх членів та в інших людей знання про себе, про Канаду й про Україну. Часто в статутах та в правильниках тих організацій були вимоги вживати українську мову в письмі і в спілкуванні. Друковане українське слово було їм також важливим, вони видавали часописи. Деякі з них існують і досьогодні.

Найактивнішими студентами в тих часах були вчителі та кандидати на вчителів. Особливо в Західній Канаді провінційні уряди також хотіли вживати українську мову, щоб прискіпити інтеграцію людей українського роду в життя їхніх сусідів англійців. Тому, що англійські вчителі не могли або не хотіли засвоїти української мови й не хотіли вчити в українських поселеннях, ці уряди створили спеціальні школи (т. зв. "Рутеніш Тічер Трейнінг Скулс"), в яких українські студенти могли вчитися і стати вчителями в публічних школах Західньої Канади. Школи могли бути в тих часах двомовними, випускники тих "Трейнінг Скулс" стали вчити канадські предмети українською та англійською мовами. Треба було також додати до програми й українську тематику, щоб пов'язати її з життям учнів українського роду. І тому, що вчителі-українці були найбільш познайомлені з життям у своїх поселеннях, вони стали провідниками своїх громад. Вони вчили в Рідній Школі, дава-

ли концерти, відчити, вони створили читальні по містечках і селах. Але це не сталося відразу по приїзді до Канади. З вибухом Першої світової війни канадці боялися своїх українських сусідів. Навіть в газетах появилися чутки, що українці в Канаді хотіли перебрати у свої руки Західню Канаду і створити там малу Україну, і що українські поселенці тільки вдавали, що вони хочуть стати добрим канадськими громадянами. Вкінці 1916 року скасували двомовні школи. У Вінніпегу урочисто святкували цю подію з ватрами на площі провінційної легістратури. Та замість хмизу вживали підручники з двомовних шкіл.

Навіть тоді, коли війна скінчилася, постава не українського населення до української мови не змінилася. Вони її уважали не конечною, а українці-канадці вірили, що вона була їм потрібна для збереження свого організованого громадського життя. З реакцій неукраїнців було видно, що вони погоджувалися з цією думкою. У половині 20-их років в Альберті на площах публічних шкіл заборонено говорити по-українськи. Учні суворо карали фізичними карами. А якщо їхні батьки, члени дирекції шкільної округи, не могли переводити своїх зібрань англійською мовою, це було причиною заборони існування таких дирекцій. До 1930 року молоде покоління українців-канадців переконувалось, що їхня матірня мова другорядна.

До Другої світової війни українська мова в Канаді занепадала. Це ставалось через багато причин. Процес асиміляції, що є безупинний, показував свої висліди. Дарма, що українські родини далі росли, кількість членів в українських громадах майже не змінювалася. Доки українці жили у відокремлених колоніях, що були і в селах і містах геттами, доти вони трималися свого кореня. Коли ж пороз'їжджалися та жили відокремлено від своїх родин, товаришів і організацій, уживання своєї мови в щоденному житті стало непотрібним.

З'явилася також проблема щодо мовних новотворів. Прибувши до Канади, українці застали іншу технологію, а з тим і нове назовництво. До їхньої мови увійшли слова, зв'язані з модерним життям: гара, гараж, байндер, елевейтор, гомстед, газ мувер, суперат). У розмові до цих термінів мовці почали додавати й англійські слова та цілі фрази. І вийшла так звана "геф-на-пів" мова.

Українські організації перестали рости і їхня активність, а також членство зменшувалися. В деяких випадках більшість членів, які залишилися в організаціях, були з собою споріднені. Створилися династичні проводи. Почала збільшуватися кількість англійських слів у протоколах, в розмові на сходинах, в часописах цих організацій. Коли ж протокольні книги перебрали одиниці, які частинно, або зовсім не володіли українською мовою, мова книг стала повністю англійською. Навіть і тоді, коли ці книги перебрали люди, які добре володіли українською мовою, рідко коли мова цих книг наверталася на українську. Щоб забезпечити організацію й відвернути її занепад, проводи їхні шукали способів, якими вони могли б далі провадити свою працю й затримати хоч в якійсь мірі український характер організацій. На думку тогочасних провідників це можна було досягнути англійською мовою так само добре, як і українською. Замість змінити офіційно приписи, що їх вони уважали неважливими, непотрібними, не до теми, або не сучасними, провідники або виразно ними нехтували, або зовсім на них не звертали уваги. Створилася передача "усного кодексу", яка існувала різнобіжно з офіційними статутами і правилами. За кілька циклів такої передачі (себто за кілька перевиборів) ця усна форма нагадувала нашу пластову гру "телеграф", тобто — в останній передачі тяжко було пізнати первісну думку. Цим способом ступнево улегшувалися, а далі й зовсім загубилися вимоги щодо української освіти, виховання, культури, а зростала діяльність спортова й товариська — розвагова. Організації оправдували такі зміни аргументами, що мовляв, найважливіше є те, щоб українська молодь мала де сходитися й що саме рід попередніх активностей спричинив занепад організацій. А чим менше було вимог національного й загальнокультурного характеру, підвищення національної свідомости, тим менша була потреба користуватися українською мовою в тих організаціях.

З новою масовою імміграцією після Другої світової війни було відродження організаційного життя і мови в українській спільноті Канади. Оживилися деякі старі організації, створилися нові та перенесено деякі з України. Потреба національної свідомости стала важливою, а для її плекання треба було української мови: Відроджувались рідні школи, де вчили компетентні, вишколені ще в Україні, вчителі. Вони співпрацювали

з українськими організаціями й у взаємній співпраці себе доповнювали й підтримували. Мова змодернізувалася, і вкінці стала доступною для студій в університетах. Пізніше можливо було вивчати українську мову в декотрих середніх школах. А тепер, після більше, ніж пів-сторіччя перерви існують двомовні класи в народних школах Канади, тобто в тих класах половина навчального часу проходить українською мовою.

А вміжчасі й українсько-канадське суспільство й культура та мова змінилися. Післявоєнні "гетта" розбиті, рідні школи часто перебирає нова генерація невишколених учителів. Церкви змінили мову богослужб на сучасну українську мову, щоб люди краще сприймали їх, а з тим, щоб чулися тісніше пов'язаними з церквою. Але поруч з тим увійшла у церкву і зрозуміла людям англійська мова. Тепер англійські богослужби стали нормальним явищем в українських церквах. Вже в 60-их роках українські організації перестали розвиватися. Вони також міняли, тобто улегшували свої вимоги до членства, але на паперах у правильниках чи в статутах вимоги залишаються незмінними. Через брак нових членів створилися родинні династії, які передають провід рік-у-рік своїм родинам. Англійська мова щораз більше популяризується в організаціях, вона витиснула українську мову до тієї міри, що в деяких товариствах стала основною, необхідною. А характер діяльності цих організацій стає більше розваговий — спорт, ювілеї, бенкети, чайки тощо.

Українська мова за останні 80 років дуже змінилася. Спочатку вона була мовою порозуміння, нею користувалися в щоденному житті й тому вона могла зберігатися; українська культура в Канаді, оформлена мовою, глибше вникала в духовність українських поселенців у Канаді. Згодом українська мова увійшла й у письмо, користувалися нею, щоб вивчати українознавство й пізнавати канадську культуру. Вона вийшла на терен громад, не була тільки хатньою мовою, не була другою для українців. З культурним відродженням після Другої світової війни українська мова знову стала мовою спілкування.

Та це тривало недовго. Прийшли "модерні" теорії щодо вивчення мов. В університетах, наприклад, вивчають українську мову та дисципліни українознавства англійською мовою. Через те мова не має природних спонук розвиватися. Щоденне

мовлення обмежене до малого запасу слів, а крім того, воно засмічується не українськими висловами, словами тому, що вони частіше вживаються в побуті, через те й легше засвоюються. Сьогодні українська мова вмирає, стає непотрібною, бо її частіше вживають у зв'язку з фразами і висловами англійської мови. Українська мова в Канаді zagrożена, і ця загроза має великий вплив на майбутнє наше організаційне життя.

А яку ролу відіграв Пласт у плеканні української мови в Канаді? Який вплив має занепад цієї мови на Пластову Організацію?

Пласт, як і кожна організація молоді скавтського типу, має служити потребам свого народу. Він має виховувати повноцінних людей, які могли б стати провідниками найвищого рівня не тільки для Пласту, але й для цілого народу. Пласт має право гордитися, що його члени завжди брали активну участь у провадках різних організацій українців Канади. Від пластунів вимагалось знання української мови, бо ж без того неможливе українське самовиховання й самопізнання людей українського роду. Не треба було говорити про це, хвалитися цим, бо минула праця Пласту свідчить про успіх пластової системи самовиховання. Та сучасний Пласт також терпить разом з іншими організаціями занепад. Його членство ступнево зменшується. Нам тяжко відкинути його основні вимоги офіційно, але всі ми бачимо, що "неофіційно" ми їх давно полегшили. Ми вже менше вимагаємо від членства при складанні проб — і щодо поведінки й щодо знання мови. Цим способом зменшуємо запас слів у мовленні новацтва й юнацтва, але й у виховників. Яку організацію передадуть наші майбутні виховники наступним поколінням Пласту? Коли нам треба пояснити якесь поняття, якусь фразу, то ми привикли це поспішно зробити перекладом на англійську мову, а не поясненнями українськими словами. (Цікаво, скільки то гутірок, скільки коротких пояснень ми подали такою метою?) Виглядає, що ми самі забули, як самовиховуватися, що боїмося признати навіть собі, що треба часом до словника заглянути, щоб збагатити свою мову, її покращати.

Для мене справа вживання української мови в Пласті дуже актуальна. Я є впорядником юнацького гуртка, де є дуже тяжко підтримувати українську мову на пластових занят-

гах, а майже неможливо поза домівкою. Є вісім в гуртку, і майже кожний юнак закінчив чотирнадцятий рік життя. Кожний вже здобув першу пластову пробу. Тому, що крім мого гуртка, є ще тільки п'ять юнаків у курені, треба сподіватись, що активна праця в Пласті буде в руках моїх юнаків за п'ять до десяти років. Два юнаки є з мішаних подруж, а шість з другого покоління українців в Канаді. Всі, крім одного, є наймолодшими в родині. Чотири члени цього гуртка є родин, у яких принайменше один з батьків був чи є пластуном. Всі ходили на курси українознавства. Від початку їхнього пластування видно було, що ці хлопці слабо володіли українською мовою, і що вони здавна привикли розмовляти між собою англійською мовою. Видно було також, що українська мова в письмі була для них незвичною. А коли прийшлося їх перевіряти до першої пластової проби, то я довідався, що всі вони, крім одного, прочитали тільки одну коротку повість українською мовою до того часу, а один виїнято прочитав три. Їм взагалі взяло близько п'ять хвилин, щоб прочитати і зрозуміти одну сторінку в "Життя в Пласті".

Під час підготовки до проби цей гурток зі мною ходив на дво-денну прогулянку взимку. Під час прогулянки ми дискутували про українську мову. Вони мені дозволили вживати думки, які вони висловили під час дискусії, у цій доповіді.

1) На питання — чому вони ходили до Пласту — більшість казали, що тільки тому, що їхні батьки їх вислали туди. Кілька з них мають угоду з своїми батьками, що вони зможуть виступити з Пласту після закінчення шістнадцятого року життя.

2) Більшість юнаків не думають, що це важливе говорити українською мовою в Пласті, але таки вони воліли бути в Пласті, замість в скавтіну, бо через те мають нагоду бути з іншими юнаками українського походження.

3) Всі юнаки розмовляють англійською мовою з братами й сестрами, а декотрі показово говорять з ними по-українськи в присутності своїх батьків, щоб їх задовольнити. Всі, крім одного, признали, що вони своїм батькам відповідають цілими реченнями, не тільки невідомими їм словами з англійської мови, або просто ведуть розмови з ними англійською мовою. Очевидно, це виглядає природньо для тих юнаків, що є з мішаних подруж.

4) Ці юнаки завжди були готові звертати вину за своє недбальство до української мови на інші особи. Вони дали приклади, коли до них зверталися англійською мовою сестри, брати, батьки, а навіть вчителі українознавства. Говорять також і священники та братчики в новацтві. Вони також долучили приклади англійських розмов між людьми, які пізніше їх сварили за вживання англійської мови.

5) Було цікаве в дискусії те, що юнаки призналися — вони часто не розуміли, що їм говорилося українською мовою, і що рідко хто перевіряв — чи вони сприйняли сказане вповні. Самі ж юнаки майже ніколи не зверталися за поясненнями у випадку, коли вони чогось не розуміли.

6) Тому, що вони звикли розмовляти між собою англійською мовою, їм було майже неможливо спонтанно почати розмову українською мовою, бо вони це робили, звичайно, тільки на показ. Вони уважали також себе гіпокритами у таких випадках, коли б вони поправляли мову вчителя, а ще гіршими лицемірами були б, коли б вимагали, щоб їхні товариші говорили по-українськи.

Дискусія скінчилася угодою, що всі члени гуртка мали пробувати говорити виключно по-українськи й звертати увагу іншим товаришам, коли вони цього не робили. Також всі погодилися просити допомоги у випадку, коли б хтось не знав якогось слова чи вислову.

Пізніше, після гутірки про назви частин сокири, до мене підійшов один з юнаків і розповів мені анекдоту із свого першого юнацького табору.

Анекдота: Про уживання сокири і "такево".

Ця дискусія з моїм гуртком підкреслює деякі проблеми чи недомогання української спільноти в Канаді, з Пластом включно. По-перше, батьки не можуть сподіватися, що Пласт бере повну відповідальність за виховання їхніх дітей в українському дусі. Друге, — ми повинні старатися пам'ятати, що ми для новацтва і юнацтва є завжди прикладом правильної пластової поведінки — чи ми в одностроях і в домівці, чи ні. Вони рідко схочуть перевершити наш приклад. А останнє, — Пласт мусить далі вимагати найвищих здобутків від своїх членів, і своїм прикладом заохочувати інші організації й установи в українському суспільстві, щоб вони досягнули подібні рівні. Наша мова завжди повинна бути нам потрібною у всіх

моментах життя, а не звестися до мови хатньої, якої ми не можемо вживати поза хатнім середовищем. Це нагадує народню казку про панську мову і селянську мову, що в ній розповідається про “граблі на подвір’ї”.

Треба, щоб наша мова була нам необхідна так, як ті граблі — корисна, люблена, поважана, конечно, а не схована в гардеробах з одностроями для формального вжитку, на показ у імпрезах, чи раз на тиждень на сходах чи на лекціях в українській школі.

Ми і наше докільля

пл. сен. Іроїда Винницька

ДЛЯ ЯКИХ ДІТЕЙ І ДЛЯ ЯКИХ УКРАЇНСЬКИХ ДОМІВ ПОВИНЕН ІСНУВАТИ ПЛАСТ?

Це питання було поставлене в 1967 році під розвагу Пластового Конгресу Другого. На жаль, Конгрес тій темі присвятив мало уваги й тому збірної opinii й становища Пласту до тієї проблеми ми не маємо. Однак це питання не перестало бути актуальним, а навпаки, актуальність його ще більше загострилася. Тому, користаючи з запрошення взяти участь у дискусійній лаві Пластової Станиці Торонта з нагоди Тижня Пласту в 1977 році, я висловила на цю тему мої суб’єктивні думки. Тому, що вони дуже актуальні, подаю ці думки до “Пл. Шляху”, щоб започаткувати обговорення теми: “Для яких дітей і яких українських домів має існувати Пласт?” серед пластового загалу. Ми стоїмо напередодні ПКТретього — пропоную цю тему на розгляд Конгресові.

Заки приступимо до обговорення цього питання, мусимо собі здати справу з того, що Пласт є лиш однією з організацій в мережі українського суспільства в діаспорі, що займається вихованням молоді. Як такий, він не може й не повинен старатися охопити всю українську молодь. Тому слід уточнити — для якої молоді Пласт повинен творити виховне середовище, щоб заспокоїти потребу нашого громадянства.

Вихідним пунктом в моїх роздумуваннях є те, що хоч як пекучою в нас сьогодні є справа збереження українства, в Пласті вона не може бути головною ділянкою його дії (хіба, що ми змінимо назву і створимо щось нове — над чим може й варто б колись застановитися).

Згідно з обов’язуючою програмою пластової праці, в Пласті українство є потребою й основою його дії — це ж самозрозуміле. Але саме тільки національне виховання ніколи не може стати єдиною метою його існування. Сама тільки ця свідомість не є метою дії Пласту. Виховною метою Пласту є поставити Україні характерних і повновартісних українців. Отже не тих, які може хотіли б бути українцями, не тих, які колись у майбутньому далися б переконати себе, що слід бути українцем, а лише таких українців, що вже полагодили комплекс тих проблем, і які українцями себе почувають і свідомо ними хочуть бути.

На перший погляд це звучить, як якась суперечність. Пласт — організація молоді, дітей від 6 до 18 років, і чи ж можна тим неповнолітнім дітям ставити такі складні для їхнього ума поняття, як: почувати себе українцем, хотіти ним бути. І тут на ключеве місце виходять батьки. Бо лиш вони можуть до цього зайняти становище. Тому таким засадничим є наше первісне питання: Для яких родин є Пласт?

Пласт є для тих родин, в яких заздалегідь питання українства є полагоджене, вони не мають щодо нього ніяких сумнівів.

Заступаю цей погляд від 1967 року — від ПКД, і стверджуючи, що Пласт є для родин, що ставлять високі моральні і інтелектуальні вимоги до всіх членів родини, їх назвемо родинами з вищими вимогами до себе самих, що мають вищі життєві приціли.

Де ті дома і хто ті родини, не є легко окреслити, бо в гру тут входять не лиш зовнішні, але й внутрішні психологічні чинники.

В першу чергу застановімся над українством родин, для яких повинен служити Пласт. Зовнішнім виявом життя такої родини буде добре знання української мови у всіх її членів. Батьки докладають багато зусиль, щоб діти знали мову на рівні їхнього вікового розвитку — дбають про належне навчання в рідних школах, а як виринає потреба, то самі творять шко-

ли і виготовляють для них матеріали. Вони діють позитивно, щоб забезпечити українське навчання своїх дітей. Можна сподіватися, що такі родини розв'яжуть позитивно й інші проблеми, не тільки проблему своєї української окремішності в іншонаціональному середовищі; своє пов'язання з українською громадою; вони виявляють дбайливість у плеканні українських культурно-товариських зв'язків для дітей і для дорослих членів родини.

Слід пам'ятати, що це не є легкі речі, головне, якщо родина не живе у місті, що є більшим скупченням українців, а в місцевості, де їх нема, або є дуже мало. Не раз, тим, що живуть серед чужинців, приходять питання — чи бути самому із своїм українством, чи забути за нього і включитися у вир життя, чи таки шукати інших розв'язок.

Не можу оминати тут симптомів, які мене дуже турбують, і які свідчать про велику небезпеку виховування у молоді лицемірства і дволичності. У хаті, жителі якої говорять лиш українською мовою, але на вулиці, в крамниці, в підземці, на лещатарським з'їзді чи в будь-якому публічному середовищі, коли дзвонять телефоном до себе — переходять відразу на мову англійську. Діти, коли телефонують до тата в праці, тато їм відповідає по-англійськи, бо там, мовляв, секретарка чи "бас" слухають його розмову. Я була свідком такого явища в пластових родинях. З тими родинями не є впорядку не лиш щодо їхнього українства, але щодо їхніх чеснот взагалі, з їхньою особистою гідністю зокрема.

І хоч від діда й прадіда вони належать до Пласту, то ані їм Пласту не треба, й Пластові їх не потрібно. Найкраще було б, якби вони це самі зрозуміли.

Як ми вже самі ствердили, Пласт може заспокоїти потреби родин лиш з вищим прицілом для своїх дітей. Тих, які приймають за самозрозуміле, що їхні діти мають досягнути по-важно високий рівень у суспільстві, тобто здобути освіту за своїми здібностями та постійно їх розвивати — чи то як професіоналісти, підприємці, науковці чи мистці, що не стоять на місці, але йдуть вгору. В нашому часі передумовою такого успіху є досягнення високої освіти з якнайкращими вислідами. Такі родини не будуть толерувати життєвих невдач, чи вічних студентів, які не можуть собі дати ради з основними обов'язками щодо здобуття освіти. Колись у Пласті ми звільняли тих,

що не встигли в школі, сьогодні ми це занедбали до тієї міри, що дозволяємо їм бути виховниками.

Пласт є для родин, що приймуть за свій девіз Наполеонів вислів: "Тяжке роблю відразу, а неможливе триває довше". Лиш для дітей з домів, де панує атмосфера праці, де батьки часом штучно підсувають труднощі, щоб з ними їхні діти боролися, бо це стає дітям в пригоді, виконує такий засіб допоміжну виховну функцію Пласту.

Щоб зреасумувати сказане, прочитаю думки, які зібрав пл. сен. Іван Винницький в підготовці ПКД 1967 р., вони послужили мені за основу для підготовки цієї гутірки.

Відповідь на 1. Конгрес мусить оформити — і передати думку ("полісі"), що Пласт буде:

— організацією, яка існуватиме для охоплення вже підготованих вдома і відповідно ведених дітей;

— **Пласт не має** і не може брати на себе відповідальності за долю "всіх" дітей, головне тих, що їх занедбали їхні батьки;

— **місія Пласту** не є "зберігати" всю українську молодь для українства, лиш він має заспокоювати потреби домів з вищим прицілом для своїх дітей;

— **роля Пласту** є допомагати тим батькам, які рішились виховувати своїх дітей на повновартісних діяспорних українців (тут включені такі вимоги до себе, як — українська мова, характер, відповідний інтелектуальний рівень, фахова освіта, питома вага в суспільстві країни свого поселення), — виховувати дітей — не батьків!

Чому мова йде саме про підлітків? Бо це та пора формування особистості, коли серце людське особливо чутливе, сприйнятливе, вразливе до всього, що діється в навколишньому світі, що людина бачить, чує, робить. В цю пору обов'язково щось утверджується в людському серці: якщо ви донесли до найпотаємніших його куточків добро — утверджується добро; якщо ніхто нічого не доносив — утверджується байдужість до людей. А байдужість — це найбільше зло.

Василь Сухомлинський

Ми і наше минуле

Від редакції: Цей допис “До джерел Пласту” ми одержали від сл. п. пл. сен. Григора Бобкова, ще за його життя та вели у справі змін та додатків переписку з ним. На жаль, не мали ми змоги помістити допису так, щоб він міг його ще перечитати. Але його спомини залишаться важливими причинками до історії Українського Пласту і як такі будуть використані.

сл. п. пл. сен. Григорій Бобків

ПЛАСТ В ГОЛОВНІЙ АКАДЕМІЧНІЙ ГІМНАЗІЇ У ЛЬВОВІ

Одним із маркантних і важливих наслідками явищ у житті галицької вітки українського народу в першій половині 20-го сторіччя було постання й розвиток молодечої організації Пласт, якому тепер сповняється 70 літ його існування. Основоположником цієї Організації був проф. д-р Олександр Тисовський (Дрот).

Ще на шкільній лавці, будучи гімназистом, він почав пригадуватися над методами виховання молоді. І вже тоді його неприємно вражали формалістичні способи виховання у школі. Ці методи він ще більше не любив, коли мав нагоду оцінювати їх як молодий учитель. Він не завагався виступити на публічному форумі проти цих заскоружлих метод виховання, писав про це свої статті під псевдом (Чудак) у щоденнику “Діло”. Він твердив, що тодішня школа вчила, не виховувала молоді. Тому він почав думати про створення організації, яка займалася б молоддю поза годинами шкільного навчання. Простудіювавши англійський скавтінг, почав організувати нашу шкільну молодь в окрему організацію, якій у порозумінні із

проф. І. Борецьким надав назву Пласт, спираючись на козацьких традиціях.

Постання Пласту лучимо з датою складення першим пл. гуртком пластового приречення, що було 12 квітня 1912 р. словами обіту, складеного таки самим Дротом.

Молодь була організована гуртками з назвами різних звірят, а гуртки творили полки. У 20-их роках полки замінено назвою курінь з іменами тими самими, які носили поодинокі полки. І так 1-ий полк ім. гетьмана Петра К. Сагайдачного при ГАГ став 1-им Курінем УПЮ ім. П. К. Сагайдачного.

2-ий Курінь ім. Марти Борецької був при Гімназії Василянок. Були пл. курені й при інших львівських школах (із відповідними числами). При Філії ГАГ був 7-ий Курінь ім. князя Льва.

І так полки, згідно курені, у Львові творили Львівський Пластовий Кіш.

Пластова Домівка Львівського Пл. Коша.

Пластова Домівка нашого коша була при вул. Бляхарській 10, зараз при Руській вулиці біля Волоської Церкви. Було в ній п'ять кімнат, яких вікна виходили до вул. Бляхарської — кімнати від сходу в бік заходу. Перша кімната — це кімната Верховної Пластової Команди (ВПК), в якій була також шафа Адміністрації Журналу “Молоде Життя”. Друга кімната, зараз біля кімнати ВПК — це кімната для пл. зайнять, головно на сходинах пл. гуртків, дальша третя кімната — середня, до якої входило із сходової клітки, також служила для сходин пл. гуртків. Тут, звичайно, перебував черговий домівки, який стежив за порядком у ній, вітав членів ВПК. Коли ці входили до домівки, тоді слідував його наказ: “Кіш, струнко!”, а сам черговий здавав звіт входячому. Четверта кімната була як перша кімната пл. постачання, та п'ята кімната — властива кімната пл. постачання зі шафами та габльотками. Цією кімнатою завідували ст. пл. Іван Кліщ та Іван Сидорів. У цій кімнаті також хорунжі приготувляли свої курінні прапори при своїх виступах на Курінній Раді.

Та перед описом життя в Коші треба згадати про пл. родину Врецьонів, яка прибула до Львова із Винник. Пан Врецьона, голова родини, працював у Львівському Суді. Панство Врецьони мали 4 дітей: **Іванка**, учениця семінаря; **Евген**, учень

реальної ГАГ, згодом студент Львівської Політехніки, що став інж. хеміком. Він був пластуном 1-го кур. ім. П. К. Сагайдачного; **Володимир**, учень філії ГАГ, згодом студент медицини Львівського Університету, пластун 7-го кур. ім. князя Льва, й **Маруся**, учениця гімназії УПТ при вул. Мохнацького, пластунка 33 кур. УПЮ ім. Ольги Кобилянської у Львові.

Оба Врецьони відиграли велику роллю у житті львівського Пластового Коша. Євген, як зв'язковий 1-го кур., віддано працював для цього куреня.

Хто проводив цим 1-им курінем ім. П. К. Сагайдачного? Його курінні. Першим д-р Олександр Тисовський, 2-им Орест Кулик, 3-ім Михайло Пежанський, 4-ім Ярема Весоловський.

Потім був поділ 1-го полку (куреня) на два курені: 1-ий Кур. ім. П. К. Сагайдачного й 51-ий Кур. ім. кн. Святослава Хороброго, якого творцем був ст. пл. В. Янів — гляди про це статтю В. Яніва: "Життя молоді УАГ в перші роки польської окупації" (Збірник Ювіл. книга УАГ у Львові, перша частина стор. 98):

"Склалось так, що в часі визрівання того нового підходу в гімназії, поруч із курінем ім. П. К. Сагайдачного з його багатою традицією (не даром він був перший у загальній черговості) постав на переломі 1925 та 1926 рр. новий курінь, який мені довелося очолити (В. Янів). На патрона ми вибрали кн. Святослава Хороброго — із-за його хоробрости, із порядковим числом 51. Пізнішими курінними цього 51-го куреня були: Петро В. Ракочий з Левандівки, а відтак гуцул Ігор Руденський".

Дальшими курінними 1-го кур. П. К. Сагайдачного були: Є. Благітка, Юрій Косач, а далі Ж. Процишин, Є. Врецьона, Г. Бобків, М. Західний та Н. Скаб — за нього розв'язано 1-ий курінь. Львівський Пл. Кіш за часів свого кошового ст. пл. Володимира Врецьони, який вів дуже живу діяльність з численними прогуляками на Голоско (т. зв. Сагару) в сторону Винник, на Медову Печеру, Чортівську Скалу, Винники й інші околиці. Поодинокі інші курені також вели свою діяльність під проводом своїх курінних команд. Так, приміром, у часі Зелених Свят раз 1-ий курінь ім. П. К. Сагайдачного відбув свою прогулянку на Сагару, тоді постала пісня з цієї прогулянки:

На Зелені Свята, на Зелені Свята
1-ий Курінь у ярмі манджав,

Було всіх сімнадцять, малошо не двадцять —
Попереду все Байтало грав...

З. Байтало згинув, як член УПА, біля головної пошти у Львові в обороні свого командира Олекси Гасина. З. Байтало — уродженець Львова був справжнім сином великого Города кн. Льва.

Останнє Свято Весни Львівського Коша відбулося на весні 1930 р.

На Сагарі, під проводом Врецьонів, збудовано пл. щоглу з пл. палиць, на якій повівав національний наш прапор із знам'ям коша та знаменами поодиноких пл. куренів.

В 1926 році в часі вакацій зорганізовано перший пл. табір на Соколі біля Підлютого, у Карпатах під проводом проф. Івана Чмоли. Про проф. І. Чмолу гляди статтю Ю. Старосольського у "Пл. Шляху" ч. 1 (64) 1981 р., стор. 17.

До цього першого пл. табору Врецьони робили набір охочих пластунів із коша, і я також зголосився. Вони з усіх зголошених до табору зорганізували прогулянку тільки із Львова на Сокіл через Станиславів та Галич, де ми оглянули історичні пам'ятки цього міста (руїни замку, церкви), відтак із Залукви над Лімницею забрали зі собою двох Макарушків (Б. і Я.) й помандрували далі до Брошнева, а звідтам гірською залізничною доїхали у підніжжя гори Сокола над рікою Лімницею. Обозним цього першого табору на Соколі був ст. пл. Володимир Врецьона. Місяць липень був призначений на табір для пластунів, а місяць серпень для пластунок. У часі поміж цими двома таборами три дні були призначені на чергову Пл. Стрічу, яка була імпозантною, дарма що польська поліція хотіла не допустити до відбуття цієї Стрічі. (Про цю Стрічу напишу іншим разом окремо).

Володимир Врецьона — як лікар, виїжджав до ЗСА (Лонг Айленд), де в 1967 році помер від недуги серця.

Ст. пл. Володимир Врецьона, як зв'язковий 7-го Кур. УПЮ ім. кн. Льва у Львові, мав свого виховника пл. Володимира Тарановича, який став курінним цього Куреня, його псевдо: "Капраль" із-за цього, що свій курінь держав у суворій дисципліні. Він був сином старшини УГА й тому, по maturі вступив до польського війська, де дослужився ранги поручника, а по прогрі поляків у війні вступив до УПА, був зв'язковим між Волинню і Комітетом у Кракові, їздив звичайним во-

зом й тому зимою простудився в дорозі, дістав запалення легенів та помер від цього.

Зв'язковим 1-го Кур. УПЮ ім. П. К. Сагайдачного був Дрот, а потім ст. пл. інж. Євген Врецьона, а відтак ст. пл. Андрій Пясецький (замордували бильки), а далі ст. пл. Пік Пясецький, із яким я, як курінний 1-го куреня УПЮ, був у тісній співпраці. Пік був взірцевим зв'язковим. Чисельний стан Пл. Куренів:

1-ий Курінь і 51-ий Курінь у Головній УАГ приблизно по 100 членів, що свідчить, що п'ятий учень був пластуном. Філія УАГ — 7-ий курінь також приблизно 100 пластунів. До Пласту належали учні від 4 до 8 клас.

Повертаючись спогадами до родини Врецьонів, згадаю, що вони жили біля Личаківського Парку, при дорозі на "Байки". Води дім не мав, треба було носити її із поблискої помпи, яка була на краю парку. По арешті сина Євгена поляками його мати так цим перейнялася, що як пішла по воду до помпи, там упала мертвою. Інж. Євген Врецьона пізніше відіграв велику роллю у боях на Карпатській Україні, потім як інженер хемік жив зі своєю родиною у Швейцарії, де недавно помер на недугу серця.

Маруся Врецьона по своїх світових блуканнях (Берлін, Баварія, Бразилія, ЗСА-Вашінгтон) померла у Каліфорнії, куди перенеслася з Вашингтону. Їхній батько повернув ще перед війною до Винник, де доживав свого віку. Здається, що із цілої родини залишилася єдина дочка Іванка й живе, правдоподібно, десь у Австралії.

ДО ТИХ, В КОГО Б'ЄТЬСЯ ПЛАСТОВЕ СЕРЦЕ

ДОРОГІ ДРУЗІ Й ПОДРУГИ! Не кожна молодецька організація може похвалитися постановою, яка забороняє своїм членам алкоголь і нікотину. Ця важлива постанова, яка чи не найкраще гартує духову силу людини та допомагає зберігати здоров'я, а то й — життя, уведена в український Пласт від самого початку його існування.

Сучасна алкогольна експлуатація духа й тіла людини досягає епідемічних розмірів та стає більшою загрозою, ніж була колинебудь в минулому. Ще ніколи в історії ця наркотична отрута не спричинила стільки лиха убивствами й каліцтвами на дорогах, зростанням кількості неповнолітніх п'яків і

алькоголіків, народжуванням умово й тілесно недорозвинутих дітей, розбиття родин та безліч інших нещасть. Світова Організація Здоров'я ставить цю отруту на третьому місці смертності після хвороби серця і пістряка — дві недуги, які до деякої міри також узалежнені від споживання алкоголю. Людина, яка з пошаною й любов'ю підносить чарку цієї отрути, стає в руках диявола знаряддям спокуси для слабшого брата. Добровільним знищенням навіть одної клітинки тіла, цього, за словами Св. Письма — "Храму Духа Святого", людина свідомо переступає Святу Божу Заповідь, яка наказує: **НЕ ВБИВАЙ!** Самогубець, чи убивець моралі свого брата, само-собою являється ворогом Бога і України, а слугою та знаряддям сатани.

Легше не допускати до недуги, чим з нею боротись! У спільнотах, де алкогольні напитки заступлені безалкогольними, алкоголізм, п'янство та інші проблеми, зв'язані з алкоголем, не існують. Прикладім всіх зусиль, щоб таким свідомим ставало наше українське суспільство. Це в першій мірі залежить від нас — від нашого власного зразкового прикладу повної тверезості, який служить найпевнішою запорукою, найсильнішою самодисципліною та найкращою наукою. Вашою гордістю і сумлінним обов'язком повинно бути рішення: стати членом Українського Товариства Відродження на чужині, хоча б навіть тому, що у Проводі цього Товариства знаходяться активні члени Української пластової організації. Подібно, як Пласт, Українське Товариство Відродження являється безпосереднім членом Світового Конгресу Вільних Українців. Своєю широкою діяльністю Товариство прямує до моральної, духової та тілесної обнови рідного суспільства, якому так Пластуни, як і Відродженці, зобов'язані служити власним зразковим прикладом сили духа й тіла.

Не відкладайте цієї важливої справи. Кожний день нашої байдужості наносить нові жертви в нашому суспільстві, в родинах, в дітях... Не зволікаючи, чим скоріше зголосіть своє членство до Укр. Т-ва Відродження, щоб спільно, солідарно ставити опір сучасній загрозі алкогольного геноциду українського народу на Рідних Землях і на чужині. Не забуваймо, що наші поневолені брати й сестри в Україні, яких лютий ворог безпощадно нищить алкогольним геноцидом, і яким не дозволяє творити ні Пласту, ні Відродження, на нас покладають найбільшу надію. Тож не підведім їх!

По членські заявки, статут, чи далші інформації звертайтеся на адресу секретаріату центральної управи Українського Т-ва Відродження:

*The Secretary
Ukrainian Rebirth Society
65 Kerrs Rd., Lindcombe 2141
Australia*

ХРОНІКА

пл. сен. Ольга Кузьмович

ВІДЗНАЧИЛИ 75 РОКІВ 3 ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЯРА ГЛАДКОГО

21-го травня 1983 року пластуни з ЗСА святково відзначили 75-річчя одного з головних будівничих Українського Пласту — одного з основників нуреня старших пластунів "Чорноморці", провідника Пластового Центру в роках тайної дії Пласту, Головного Коменданта Пластунів, Голови Головної Пластової Булави і Ради, "Морського Вовка" з псевдом "Оріон" — пл. сен. нерівництва — Ярослава Гладного.

Упродовж цілих десятиріч він провадив пластову організацію під час легальної і нелегальної її дії, був цементом і приміром для цілих поколінь пластунів, та, як самі вони признають, був для них легендою, а рівночасно живим втіленням Пласту.

Тому не диво, що 75-річчя саме пл. сен. Яра Гладного задумали пластуни, а вже зокрема його молодші друзі з нуренів УПС і УСП "Чорноморці", відзначити особливо святково та гарно, що їм всеціло вдалося. За ініціативою проводу нуреня УПС "Чорноморці" та його теперішнього курінного, також одного з вихованих Яром пластунів пл. сен. Ореста Гаврилюка підготовано і переведено надзвичайно вдалий вечір, що відбігав своїм змістом від стереотипних "ювілеїв", які так часто тепер у нас відбуваються.

Це було справді пластове свято таке, як тепер доволі рідко у нас переживається. Цей характер надали йому організатори — "Чорноморці", для яких Яро є не лише пластовою легендою, а досьгодні головою Чорноморської Ради, яка стоїть у проводі чотирьох нуренів, що мають своїм завданням пропагувати водне пластування та продовжувати традиції української фльоти на Чорному морі.

125 пластунів-сеніорів з родинами із Нуреня "Чорноморці", старші пластуни із того самого нуреня, представниці "Чорноморських Хвиль", представники різних нуренів, в тому велика група т. зв. ватаги "Бурлаки", представники поодиноких пластових станиць та довголітні друзі-пластуни засіли до святочної вечері.

За окремим столом зайняла місце родина пл. сен. Я. Гладного, а за почесним столом, крім Ювілята, були о. Т. Лещишин, напелян нуренів "Чорноморці", Начальний Пластун Юрій Старосольський, представники Головного Пластового Проводу і Крайової Пластової Старшини в ЗСА. Господарем імпрези та її головним організатором був пл. сен. д-р Орест Гаврилюк, курінний УПС "Чорноморці", а святочною вечерею провадив пл. сен. Любомир Гевко. Він представив усіх учасників почесного стола, а зокрема пл. сен. Яра Гладного, і вміло з легким гумором та щирою теплотою провадив програму.

Кульмінаційним пунктом її було надання пл. сен. Я. Гладному відзначення св. Юрія в золоті, яке перевів Начальний Пластун. При тому він стердив, що це найвище пластове відзначення вже дуже давно повинно було бути признане пл. сен. Я. Гладному, який був на протязі стількох років духовним і фактичним провідником Українського Пласту, очолюючи його у різних фазах, зокрема протягом цілого часу дії тайного Пласту. Тому в переконанні Начального Пластуна Ю. Старосольського, Ювілят — це Пласт і перед ним він може тільки стати "на струнко", передаючи пластовий привіт.

Цей повний символічний акт прийняли присутні з особливим зворушенням, як також опісля вручення Я. Гладному образу св. Юрія кисти мистця "Чорноморця" пл. сен. Юрія Козана, що його провів в імені усіх "Чорноморців" пл. сен. О. Гаврилюк.

Серед численних письмових привітів пл. сен. Л. Гевко відчитав перший привіт — від Блаженнішого Патріярха Йосифа, в якому підкреслено саме цю величезну роль в розвої і вдержанні пластової організації, яку відіграв пл. сен. Я. Гладний. Усно з привітами виступили: голова Головної Пластової Ради пл. сен. Тарас Дурбак, голова Головної Пластової Булави пл. сен. Любомир Романків, голова Пластового Сеніорату пл. сен. Василь Мочула і голова Крайової Пластової Старшини в ЗСА пл. сен. Евстахія Гойдиш. Віршований привіт від пластунів сеніорів нуреня "Бурлаки", які в своїх початках мали пл. сен. Я. Гладного як виховника і дорадника та зберегли до нього особливе відношення, прочитав пл. сен. Юрій Купчинський.

Під час вечора висвітлено ряд прозірок із пластування Ювілята від початків у юнацькому гуртну в гімназії у Перемишлі, до яких давав вичерпні пояснення один із довголітніх щирих друзів пл. сен. Я. Гладного, пл. сен. Роман Рогона.

Вніці коротко і змістовно промовив Я. Гладний, який сназав, що тим святом покладено на нього завеликий тягар заслуг для Українського Пласту. Він уважає себе лише громозводом, а загал пластових провідників був громом, енергією і світлом для пластової організації. Тому він ділить заслуги,

приписані йому, із сотнями тих усіх, що були пластовими провідниками, бо без них Пласт не перетривав би усі "бурі і негоди"; розв'язання, війн, переселення і не мав би таких дальших можливостей зберегти себе, як сьогодні має. І саме тому салют, який йому складають тепер з нагоди його 75-річчя, а також тих довгих років праці для Пласту, він передає усім пластовим провідникам від найстаршого до наймолодшого виховника новацького роя.

Многолітство, чорноморський гімн і молитви закінчили цей виїмковий вечір, яким пластуни бажали бодай частинно сплатити свій борг подяни Я. Гладному — Оріонові, який стільки сотень пластунів провадив завжди незмінним прямим шляхом до Великої Мети.

ЗУСТРІЧ КРАЙОВИХ БУЛАВНИХ І КУРІННИХ ПРОВІДІВ УПС В НЬЮ-ЙОРКУ

В Нью-Йорку відбулася 19-го березня 1983 року зустріч Крайових Булавних і куріних провідів УПС, в якій взяло участь 28 представників членів УПС. У програмі крім звітування куріних провідів був панель на тему: "Чого сподіваємося від чергового Пластового Конгресу?", що ним вела пл. сен. Ольга Кузьмович, а промовляли: пл. сен. Іван Лучечко, пл. сен. Зеня Бронина, пл. сен. Петро Содоль і ст. пл. Роман Юзенів. Кожний з доповідачів заторкнув іншу актуальну проблему, хоч конкретних побажань щодо змісту чергового Конгресу не подано. Після доповідей відбулася широка дискусія, в якій брали участь усі присутні. На програму зустрічі ще припала доповідь пл. сен. Ярослава Рака на тему "Проблеми сеніорату у зв'язку з Конгресом" та інформації пл. сен. Любомира Романкова, голови ГПБ про Пластовий Конгрес, КУПО й оцінку наших ювілейних святкувань.

Нарадою провадив голова Головної Булави УПС пл. сен. Василь Мочула, а звітуванням куріних провідів пл. сен. Володимира Прокопець.

Секретар зустрічі пл. сен. Мотря Мілянчик виголовила точний протокол враз із доповідями панелістів у формі журналу, але тому, що одержали його лише представники курінів і члени ГПБулави, дамо в черговому числі всі доповіді, виголошені на панелі з думкою, що вони будуть цікаві для наших читачів, і може викличуть ширшу дискусію на сторінках "Пластового Шляху".

"Ви надто сумирні. Ваш головний ворог — це неврастєнія і скепсис. Можна і треба бути терпимим і людяним, — але батьківщину треба боронити всіма силами. Ваша байдужість вбиває її. Вона вмирає з кожною із ваших гаснучих енергій, у ваших примирливих думках, у ваших безплідних зусиллях, у кожній краплині вашої крові, застійної, непотрібної... Вставайте! Треба жити! А якщо судилося вам вмерти, так умріть стоячи!"

Ст. Цвейг: "Жан Кристофі".

Листування

ДО РЕДАКЦІЇ "ПЛАСТОВОГО ШЛЯХУ"

Подаю наступні доповнення й уточнення до ст. 33 "Пластовий Шлях" ч. 2 В згадці про сл. п. Романа Шухевича не подано наступного:

Роман Шухевич був від серпня 1943 р. "Головою Бюра Проводу ОУН"; від липня 1944 р. був він "Головою Генерального Секретаріату Української Головної Визвольної Ради", обраний нею на I-му її Зборі. Водночас він був "Генеральним Секретарем військових справ УГВР".

Подаю ці уточнення тому, що на еміграції зауважується тенденція поставити справді державного мужа в тінь.

До своєї героїської смерті в 1950 р. Роман Шухевич сповняв ці функції. В "Літописі УПА" є про це документальні дані.

о. Іван Гриньох

ЧИ ТЯМИТЕ?

СОКІЛ. Ранок. Сонце горить на росі. Довга лава стоїть. Почесть віддає. Стяг підноситься. Вітер із Грофи хапає його на крила. Розвиває в тріумфі:

— Над горою Соколом два вірли-сноби кружать, приглядаються: їхній рід! Чи тямите?

ЛьВІВ. Зелені Свята. Тернові вінки. Довгі, — довгі ряди. Прапори йдуть. Прапори наші! Похиляються перед ними голови товпи: цвіт України йде. І ча-ша з Лисоні: Слава, Слава!!! Чи тямите?

ПОЛІССЯ. Човни стоять готові. Гострий вітер нетерпеливиться, падає на вітрила. Понесе, хоч би й до Золотоверхого!

На березі: Позір! Гимн! І старий чоловік в полотнянці, що плаче з радості, — бо Нація відроджується,

Бо молода стихійна сила заходить в юнацьнім пориві живучою крав'ю в найдальші окраїни! Чи тямите?

Бо, знаєте, є речі, яких забути не можна. Бо, знаєте, є присяги, яких видерти можна тільки разом з життям!!!

Дусьно, "На сліді", ч. 10 1936 р.

Від Т.П.Булави

Лариса М. Л. Залесьна Онишневич

ЩО ЦЕ ДОСЛІДНО-ПЛЯНУВАЛЬНА КОМІСІЯ ГПБулави?

● **Це діловодство у ГПБулаві є відносно досить нове.** Його запропонував Ярослав Гарасимів від Устроєвої підкомісії на кінцевій сесії Пластового Конгресу Другого, 1970 р.

Від того часу, на кожному КУПО, вибирається діловода для виконання цього обов'язку. На Зборах 8-го КУПО, 1980 р., вибрано Ларису М. Л. Онишневич керівником комісії.

● **Які є обов'язки керівника Дослідно-плянувальної комісії?**

Статут вичисляє такі обов'язки:

- а) кооптувати членів комісії до співпраці;
- б) досліджувати зміни внутрішнього та зовнішнього оточення пластової дії;
- в) плянувати на далену мету напрямні для діяльності;
- г) вивчати можливості здійснення рекомендацій Пластових конгресів;
- г) плянувати теми для майбутніх конгресів;
- д) досліджувати можливості переводити акції у різних ділянках.

● **Форма праці комісії.** Беручи під увагу коротке існування самого діловодства, як також і складність та широке поле для діяльності — досі кожний керівник підбирав собі найбільш сприятливу форму діяльності. Як теперішній керівник комісії я позначила специфічні ділянки пластової дії та вирішальні проблеми на 12 тем для окремих підкомісій, що дану ділянку мають досліджувати. Під увагу взято рекомендації Пластового Конгресу Другого та резолюції кількох КУПО, дискусії проблем серед виховників тощо.

Щоб мати змогу почути різні думки та погляди, було намагання втягнути до співпраці пластових активістів з кожної країни. Поодинокі КПС-и, чи головні булавні, референти та інші діяльні пластуни подавали пропозиції на членів комісії. Голова комісії давала такий список до апробати ГПБ, а тоді індивідуально запрошувала до співпраці. Досі я звернулась писемно до 140 осіб із УСП та УПС (також до 2-ох осіб із Пластпрату). Відповіли тільки 72 особи. З них коло 66 є членами підкомісій, хоч не всі є діяльними. Голова підкомісії запрошував керівник комісії. У справі остаточного списку підкомі-

сій були особисті консультації із головами КПС-ів Австралії, Британії, ЗСА й Канади. Аргентина та Німеччина не відгукнулись.

● **Які є підкомісії та яка їхня діяльність?**

1. **Підкомісія проблематики УПН.** Голова — **Теодозій Самотулна** (ЗСА). Члени дискутують над справами правильнина, мови, над виховниками.

2. **Підкомісія проблематики УПЮ.** Голова — **Таня Джулинська** (Канада). Переведено анкети серед членів підкомісії та виховників УПЮ в Канаді. Ведено дискусії з виховниками (Канади головно). Підготовлено рекомендації у справі поділу праці в УПЮ за двома віковими групами, про зміни щодо ролі виховника, вимог проб та вмілостей.

3. **Підкомісія проблематики УСП.** Голова **Михайло Турчин** (ЗСА) до 1982 року. Від лютого 1983 — голова **Роман Юзенів** (ЗСА). Новий голова розпочинає діяльність (контакти з курінними, анкети, дискусії).

4. **Підкомісія проблематики УПС.** Голова — **Юрій Овчаренно** (Австралія), заступник — **Ярослав Ран** (ЗСА). У співпраці з головою, всю працю на терені Америки веде заступник (зустрічі, дискусії, реферати).

5. **Підкомісії проблематики пластових видань.** До кінця січня 1982 р. головою був **Андрій Харан** (Канада). Важно було вести працю, тому зрезигнував. Від лютого 1982 р. на голову запрошена **Ольга Кузьмович**. Досі ніякої діяльності не проявлено.

6. **Підкомісія проблематики незорганізованої молоді.** Голова — **Слава Рубель** (ЗСА). Мета підкомісії є довідатись, які є потреби різних країн, як ставляться до цієї справи різні молодечі організації, та й самі пластуни по різних осередках. Це робиться особистими контактами й розмовами.

7. **Підкомісія проблематики релігійних практик у Пласті та контактів з церковними властями.** Голова — **Оксана Березницька** (ЗСА). У формі анкет-дискусій поміж членами підкомісії та дискусій із ширшими групами, порушують такі теми: релігійність в Пласті, одність нашої обрядовості, українська духовність як засіб до релігійного виховання.

8. **Підкомісія проблематики спілкування українською мовою.** Голова — **Любомир Гайда** (ЗСА). Члени листуються та зустрічаються (ті, що в околиці Нью-Йорку) для дискусії. Аналізується кілька можливих розв'язок проблеми. Переведено анкету із учасниками ЮМПЗ. Висліди будуть оголошені.

9. **Підкомісія проблематики включення громадян з-поза Пласту для допомоги Пластові.** Голова — **Петро Саварин** (Канада). Підкомісія опрацьовує тему потреби помочі громадян, у яких ділянках, спосіб вербування, підхід у підборі громадян тощо.

10. **Підкомісія проблематики пластових одностроїв.** Голова — **Соня Скрипник** (Канада). Береться під увагу різні пропозиції щодо форми та матеріалу однострою, літніх додатків, шарфи або намізельки на відзнаки тощо.

11. **Підкомісія проблематики малих пластових осередків.** Голова — **Ігор Гайда** (ЗСА). Дискусія над темою мішаних гуртків чи роїв, потребою нової термінології, способи ведення праці (альтернативи для кожнотижневих сходин тощо).

12. Підкомісія планування на майбутнє. Голова — **Юрій Слюсарчук (ЗСА).** Першим кроком вибрано продискутувати — яка буде (чи може бути) мета Пласту, напр., на 2,000-ий рік. Зміна обставин та потреб громади може виявити інші можливості. Оформлено кілька альтернатив. Дискусії над ефектом вибору даної мети.

● Голови підкомісій мають членів по різних країнах. Часто ми намагались створити комісії і підкомісії так, щоб в околиці голови було ще кілька членів з даної околиці — для можливих особистих зустрічей, нарад, виміни думок. Зasadничо вся праця з усіма членами підкомісії ведеться **листовно**, хоч особисті дискусії є дуже побажані. Деяні голови підкомісій використовують зустрічі для виміни думок.

● Підкомісіям пропонувано позбирати опінії від своїх членів щодо найважливіших справ-проблем у даній ділянці, проводити дискусії (виміни думок чи реферати), й тоді підсумувати свої рекомендації до даної справи (беручи під увагу навіть розбіжні погляди).

● Під час ЮМПЗ-82, у ЗСА, із наших 12 підкомісій мали змогу вести розмови на свої теми з представниками КПС-ів та всіх заступлених на Зустрічі країн — у відкритій, широкій дискусії. Там також роздавано запитники (що далі курсують по країнах, головню серед членства УСП) у справі мети Пласту та розговорної мови в Пласті в 2,000-ім році.

На дискусіях було пересічно близько 30 осіб (від 10 до 66) середнього віку. Порушені теми:

15-го серпня, 1982 — “Мета Пласту на 2,000-ий рік” — вела Лариса Онишневич у заступництві Юрія Слюсарчука.

16-го серпня, — “Місце української мови в Пласті у майбутньому”, вів Любомир Гайда.

17-го серпня, — “Поміч громадян з-поза Пласту у виховній праці Пласту”, у заступництві Петра Саварина, вела Христина Навроцька.

18-го серпня, — “Потреба молодечої організації для незорганізованої молоді” — вела Слава Рубель.

20-го серпня — підсумовано і повторено дискусії про мету Пласту та вживання української мови.

— “Проблеми малих пластових осереднів” — вів Ігор Гайда.

— “Потреба контактів з церковними властями” — вела Оксана Бережницька.

21-го серпня, — “Проблеми пластових одностроїв” — вела Соня Скрипник.

— “Проблематика УПС” — вів Ярослав Ран.

22-го серпня — “Проблеми методики в УПЮ” — вела Таня Джулинська.

● Кожна підкомісія намічувала собі плян і стиль праці. Деяні переводять дискусії з членами, зустрічі при різних нагодах (напр., підкомісія планування мала дискусії під час відвідин табору й на пляжі у Вайлвуді). Деяні організують дискусії із пластунами своєї околиці. Деяні пишуть доповіді та

дають їх по дискусії різним пластунам. Кілька підкомісій перевели опити анкетами (Підкомісія УПЮ — з юнацькими виховниками Канади, підкомісія мови з учасниками ЮМПЗ-82 у ЗСА).

● Голови підкомісій, що заторнують пов'язані справи, утримують, звичайно, контакт і вимінюються своїми спостереженнями. Щокілька місяців нерівник комісії звітує про працю на сходинах ГПБ.

● Із студій повищих проблем, з дискусій та спостережень пластової праці по різних країнах, можна підсумувати, що часто, на різних полях, вирінають такі наші найважніші справи для дальших студій та дії:

а) доплив членства, головню до УПН;

б) мова спілкування на пластових зайняттях;

в) плекання характеру, пластової постави в УПЮ;

г) потреба добрих виховників;

г) добір виховників з-поза Пласту (головню в малих осереднях);

д) потреба програми для УСП;

е) потреба нової структури та методики праці для малих пластових груп;

е) спрецизувати мету Пласту на дальше майбутнє (напр., 2,000-ий рік).

● Висліди праці всіх 12-ох підкомісій (як і цілої комісії) будуть представлені всім країнам ще перед 9-им КУПО. Крім того, вони можуть бути використані ще в таний спосіб:

а) на нарадах Снобиного та Орлиного Кругів та у їхній пресі;

б) на КУПО та 3-му Пластовому Конгресі — у формі доповідей, рекомендацій чи пропозицій для резолюцій;

в) до дискусії на станичних, курінних чи крайових форумах;

г) в курінних чи загальній пластовій пресі.

● Комісія далі шукає до співпраці пластунів, чи членів Пластприятю, які є соціологами, психологами, антропологами, педагогами, виховниками, спеціалістами вишколювання провідників, особами, що професійно працюють в ділянках, пов'язаних із повищими темами, та осіб, що поважно цінаються цими темами. Просимо звертатись до голови комісії Лариси Онишневич.

L. Onyshkevych

9 Dogwood Dr.

Lawrenceville, NJ 08648

U. S. A.

Датни на “Залізний Фонд” Пластового Видавництва, які вплинули до 5-го жовтня 1983 року	Канада)	\$
1 Курінь УПС ім. О. і С. Тисовських \$500.00	пл. сен. Л. Харан (Торонто, Канада)	\$130.00
пл. сен. А. Харан (неприйнятий зворот гонорару) (Торонто,	пл. сен. Нестор Чорний (Торонто, Канада)	\$92.00
	пл. сен. Атанас Слюсарчук (Дітройт, ЗСА)	\$55.00
		\$15.00

пл. сен. Осип Гапій (Глен Спей,
ЗСА) \$10.00
Замість квітів на могили (ди-
вись посмертні згадки) \$1,055.00

Разом: \$1,857.00

Датки на пресовий фонд "Пластового
Шляху", які вплинули до 30-го вересня
1983 року

пл. сен. О. Семотюк (Торонто,
Канада) \$20.00
Замість квітів на могили (ди-
вись посмертні згадки) \$35.00

Разом: \$55.00

У першу річницю смерті
моєї незабутньої дружини
бл. п. **ОЛЕНИ ГАБРОВИЧ**,
яка відійшла у вічність 16-го серпня
1982 року,
складаю \$35.00 на пресовий фонд
"Пластового Шляху"
замість квітів на могили.

Василь ГАБРОВИЧ
з родиною
(Гамільтон, Канада)

Замість квітів на могили:

св. п. пл. сен. **ГРИГОРА БОБКОВА**,
св. п. **ОЛЕКСАНДРА ЖЕЛТВАЯ**,
св. п. **КСЕНІ ІВАНЧУК**,
св. п. **СТЕПАНА РОШКА**,
св. п. **МИКОЛИ ХАРХАЛІСА** —
склали \$100.00 на "Залізний Фонд"
Пластового Видавництва
пл. сен. **Андрій і Леся ХАРАНИ**
(Торонто, Канада)

Замість квітів на могили:

бл. п. **АННИ КОСАЧЕВИЧ** —
Матері нашої курінної-подруги
Софійки Косачевич;
бл. п. **ОЛЕКСАНДРА ЖЕЛТВАЯ** —
Батька нашої подруги Христі Желтвай,

і
д-ра **ОСИПА БОЙКА** —
Батька нашої подруги Дани Бойко,
склали на "Залізний Фонд"
Пластового Видавництва \$75.00
XX Курінь УСП-он "ЛІСОВІ МАВНИ"

В пам'ять нашого Друга

св. п.
пл. сен. кер. **ГРИГОРА БОБКОВА**,
який відійшов на Вічну Ватру
8-го березня 1983 року,
склали на Залізний Фонд Пластового
Видавництва:

по \$25.00: Микола Грушневич, Роман
і Марта Кассараби, Євген і Лідія Не-
беші, Дмитро Павлишин, Ігор і Оріся
Руденські; 1-ий Курінь УПС ім. Тисов-
ських;

по \$20.00: Люба і Ігор Бугаї, Осип
Врублівський, Марта і Адріян Галяре-
вичі, Дарія і Ярослав Говиновичі, Єв-
генія і Маріян Капії, Ярослав і Яро-
слава Кришталовичі, Ляриса і Ярослав
Музички, Марійка Небеш, Орест Не-
беш, Славка і Юрій Оришневичі, Ми-
хайло Пап, Оріся і Михась Савчани,
Володимир і Дора Сторожинські, Да-
рія і Володимир Федорові, Степанія
Хома;

по \$10.00: Ольга Боднар, Роман Да-
нилевич, Василь Ільчишин, Богдан і
Марта Ковчі, Василь Малиновський,
Володимира Небеш, Євген Палка, Іри-
на і Володимир Піки, Т. Стефанич, Ми-
рося і Богдан Футей;

по \$5.00: Марія Антонів, Адам Вовк,
Олена Дуб, Ярослав Сидір.
Разом зібрано \$570.00

ЗАМІСТЬ КВІТІВ НА СВІЖУ МОГИЛУ
бл. п.

пл. сен. **ІРИНИ ШУХЕВИЧ-ЛЮБЧАК**
склали під час тризни \$420.00:
\$100.00 — Олександр і Ольга Сма-
лі;

по \$50.00: д-р Тетяна Антонович,
Марта і Нестор Базарни, д-р Роман і
Ольга Граби, д-р Роман і Ольга Мо-
рози;

\$30.00 — Модест і Оксана Соболти;
\$25.00 — Поля і Володимир Книші;
\$15.00 — Ганка Коренець;
по \$10.00: Оксана Бачинська, Любо-
мира і Теодозій Крупи, Михайло і Лю-

бомира Печанські, Ярослав Ран, Іри-
на Чайківська.

Разом: \$420.00, з чого \$210.00 при-
значено на Пластовий Видавничий
Фонд і \$210.00 на Фонд Дрота.

У ПАМ'ЯТЬ

св. п.
пл. сен. **ВАСИЛЯ МАТІЯША**
склав на "Залізний Фонд" Пластового
Видавництва \$100.00

пл. сен. **Дмитро Попадинець**
(Торонто)

1 КУРІНЬ УПС

ім. **О. і С. ТИСОВСЬКИХ**
переслав на Пластовий Видавничий
Фонд \$500.00.

З М І С Т

** : Вітаємо друга Яра Гладного з його 75-річчям — — — — —	1
Л. Манарушна: Другові Ярові Гладному ЧМ, "Оріонові" — — — — —	4
Л. Гевко: Мій спомин про Яра — — — — —	7
Йонтен: Одна маленька подія — — — — —	11
В. Кархут: Мандрівці стелиться дорога — — — — —	12
П. Пундій: В пам'ять д-ра Василя Кархута — — — — —	16
** : Ті, що від нас відійшли — — — — —	19
П. Саварин: Пласт і спільнота — — — — —	20
Юрій Клиновий: Петро Саварин — перший українець канцлером у-ту — — — — —	25
А. Качор: 90-ліття Дарії Навроцької — — — — —	31
Р. Білаш: Занепад української мови — криза орг. життя в Канаді — — — — —	37
І. Винницька: Для яких дітей і для яких укр. домів повинен існувати Пласт? — — — — —	46
Г. Бобнів: Пласт в Головній Академічній Гімназії у Львові — — — — —	50
** : До тих, в кого б'ється пластоове серце — — — — —	54
Хроніна: О. Кузьмович: Відзначили 75 років з дня народження Я. Гладного — — — — —	56
Листування: о. І. Гриньох: До Редакції "Пластового Шляху" — — — — —	59
Л. Залеська Онишневич: Що це Дослідно-Плянувальна Комісія ГПБулави? — — — — —	60
Датки на: "Залізний Фонд", Прес-фонд, Замість квітів на могили — — — — —	63